

2000-2022 Yılları Arasında Kullanılan Türkçe Ders Kitaplarında Metin Seçimleri *

Text Selections in Turkish Textbooks Used Between 2000-2022

Keziban TEKŞAN¹, Enes ÇİNPOLAT², Yunus Emre UYAR³

¹Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: kezibanteksan@gmail.com

²Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: enescinpolat@gmail.com

³Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe Öğretmeni, e-posta: yunus.emre@mit.tc

Makale Türü/Article Types: Derleme Makale/ Review Article

Makalenin Geliş Tarihi: 02.02.2023

Yayına Kabul Tarihi: 01.12.2023

ÖZ

Bu araştırmanın amacı 2000-2022 yılları arasında ilkököl ve ortaokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerini incelemektir. Bu inceleme metinlerin kitaplarda kaç kez yer aldığı, bu metinlerin yazarlarını, değiştirilme durumlarını, metinlerin kaynakçalarını, yazarların uyruklarını ve metinlerin türlerini kapsamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine başvurulmuştur. Veri kaynaklarını Millî Kütüphane, Editörler, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Kütüphanesi'nden ulaşılan 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanan 66 Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Bu kitaplarda yer alan 1948 okuma metni araştırmaya dâhil edilmiştir. Ders kitapları, öncelikle araştırmacılar tarafından basılı veya dijital olarak incelenmiştir. Bu incelemede araştırma kapsamına giren başlıklar Excel dosyalarına aktarılarak düzenlenmiş ve analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Böylelikle oluşturulan kategorilere veriler işlenmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, metinler, Türkçe ders kitapları, ortaokul.

ABSTRACT

The objective of the research is to analyze the reading texts in Turkish textbooks used in primary and middle schools from 2000 to 2022. The examination covers the frequency of usage of the texts,

---

* **Alıntılama:** Tekşan, K., Çinpolat, E. ve Uyar, Y. E. (2023). 2000-2022 yılları arasında kullanılan türkçe ders kitaplarında metin seçimleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(3), 2129-2178.

the authors, whether they have undergone any modification, their bibliographical information, the authors' nationalities, and the types of texts. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the research. The data sources consist of 66 Turkish textbooks prepared for the 5th, 6th, 7th and 8th grades, which can be accessed from the National Library, Editors, and the Library of the Board of Education. 1948 reading texts were included within the scope of the study. The textbooks were mainly examined by the researcher in both print and digital formats. The titles within the scope of the research were then transferred to Excel files for organization and analysis. Descriptive analysis was utilized in the analysis of data and the findings were subsequently discussed in relation to extant literature.

Keywords: Turkish education, texts, Turkish textbooks, secondary school.

GİRİŞ

Ortaokullarda yürütülen Türkçe dersi kapsamında temel olarak dil becerilerinin (dinleme/izleme, okuma, konuşma, yazma) geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu temel hedef doğrultusunda eğitim-öğretim sürecinde çeşitli öğretim materyallerinden yararlanılmaktadır. Bu materyallerin başında öğretim programında nitelikleri belirlenen ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları programın amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirmek ve öğrenciyi bilgi-becerilerle donatmak amacıyla bir plan çerçevesinde hazırlanan basılı ve elektronik materyaller olarak belirtilmektedir (Mutlu, Süğümlü ve Çinpolat, 2019, s. 103). “Ders kitabı, öğretimde öğretmenin, gücünü daha iyi kullanmasına, öğretmek istediklerini daha dizesel bir biçimde vermesine, öğrencinin de öğretmenin anlattıklarını, istediği zaman ve yerde, istediği hızda yinemesine olanak veren temel gereçtir.” (Karaman-Kepenekçi ve Aslan, 2011, s. 478). Küçükahmet (2011, s. 11) de ders kitaplarının öğretmen açısından dersin daha sistemli yürütülmesine, öğrenci açısından da istenilen zaman ve tempoda konuların tekrar incelenmesine olanak sağlaması ile faydalı olduğuna değinmektedir. Günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak her ne kadar farklı materyaller kullanılsa da ders kitapları eğitim-öğretim faaliyetlerini planlı ve programlı bir şekilde yürütebilmek için geçerliğini korumaktadır (Özkan, 2010, s. 1126). Demirel (2007, s. 11) Türkçe dersi öğretiminin başarıyla yürütülebilmesinin çok iyi düzenlenmiş öğretim programı ve bu programa uygun hazırlanmış Türkçe ders kitapları ile gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019, s. 8), dersin tematik yaklaşıma göre işlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre programda temel öğretim materyalleri olan ders kitaplarında yer verilmesi öngörülen temalar ve bu temalarla ilgili konu önerilerini kapsayan her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi gerekmektedir. Programda, Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında temalara uygun nitelikteki metinlerden yararlanılması gerektiği ve bu metinlerin taşınması gereken özellikler maddeler hâlinde (edebî ve kültürel değer taşıma, yazar çeşitliliği, nitelikli çeviri, tutarlılık, siyasi görüşlerden uzak olması, gelişim düzeyine uygun olması, eğitsel yönden uygun olması vb.) belirtilmiştir (MEB, 2019, s. 18). Böylelikle her ders kitabında 8 tema, her temada 4 metin ve 1 serbest okuma metni bulunması gerekmektedir. Programda bu metinler bilgilendirici, hikâye edici, şiir olarak üç ana tür altında toplanmıştır (MEB, 2019, s. 17).

Ayrıca “Türkçe öğretimi açısından ders kitapları ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Türkçe dersleri anlama ve anlatma becerilerini kapsayan bir beceri öğretimi olmasının yanı sıra değerler eğitimi, kültür aktarımı gibi millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında da önemli bir işleve sahiptir. Tüm bu beceri ve değerler, Türkçe derslerinde kullanılan metinler aracılığı ile kazandırılmaktadır.” (Mutlu, Süğümlü ve Çinpolat, 2019, s. 104). Batur (2010, s. 12), amacına göre hazırlanan Türkçe ders kitabının ana dili sevgisini hissettirmede etkili, günlük yaşamda karşılaşılabilecek sorunlara çözümler ürettirebilecek özellikler kazandırabilmesine ve edebî metinleri tanımada yol gösterici olmasına değinmektedir. Duman (2010, s. 286) ise Türkçe öğretiminde metinlerin “hedef kitleye dil bilgisi kurallarının, Türkçenin anlatım gücünün, sağlıklı iletişim kurma yollarının, edebî tür özelliklerinin, millî değerlerin, Türk düşünce dünyasının vb. sezdirilmesinde; hedeflenen bilgi ve davranışların kazandırılması sürecinde en çok kullanılan ve gerekli nitelikleri taşıdığında çok etkili olabilen materyallerden biri” olduğunu belirtmektedir. Özden (2010, s. 167) “ders kitaplarında kullanılacak metinler dili en güzel biçimde ifade eden, edebî ve bedî zevk veren, kültür taşıyıcılığını yapabilecek yazarlar ve onların eserleri arasından” seçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü eğitim ortamlarında edebî metinlerin önemli katkıları vardır. Bunların başında bu metinlerin içinde

oluştukları kültürü en doğal hâliyle yansıtmaları gelir. “Dil öğretimi, aynı zamanda kültür öğretimi şeklinde adlandırılır” (Melanlıoğlu, 2008, s. 64). “Bir dilin söz varlığının (kelime hazinesinin) incelenmesi, o dili konuşan toplumun maddi ve manevi kültürü üzerinde bize en inandırıcı tanıkları getirir. O ulusun yasayış biçimi, inançları, gelenekleri, toplumda önem verilen kavramlar ve tarih boyunca ortaya çıkan çeşitli değişimler, giderek o toplumun birçok nitelikleri, söz varlığında kendini belli eder.” (Aksan, 1975, s. 430). Dil öğretiminin bir bakıma kültür öğretimi de olduğu düşünüldüğünde Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin kültürün doğal ürünleri olmasının önemi ortaya çıkar. Toplumları oluşturan değerlerin ve inanç biçimlerinin sürekliliği, ulusal hafızanın, ortak düşünce tarzının iletilmesi ve benimsenmesi, kültür aktarımı için eğitim ve öğretimin imkanları bağlamında özellikle Türkçe dersleri ve materyallerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir (Ünveren Kapanadze, 2018, s. 1590). Bu konuda özellikle halkın ortak kültürünün ürünleri olan halk edebiyatı anlatıları büyük zenginlikler taşır. Zira bunlar “halkın yüzyıllar boyunca yaşama, düşünme biçimlerine ve zevkine uygun olarak üretilmiş, milletin dilinde işlenerek benimsenmiş ve nesillerden nesillere aktarılagelmiş, kültürel özellikleri içinde barındıran edebi mahsullerdir” (Özcan, 2010, s. 59). “Kültürel değerlerin aktarılması, diğer derslerin yanında özellikle Türkçe derslerinde kullanılan metinler aracılığıyla daha olasıdır. Metinler, bir yandan kültürel değerleri koruyup, gelecek nesillere aktaran bir işlev üstlenirken, diğer yandan aynı değerleri okuyucusuna kazandıran bir sorumluluk yüklenmiştir.” (Yıldırım, 2022, s. 180). Öte yandan edebî metinler çoğu kez uzun süreçlerden geçip gelebilecek ölçüde nitelikli sanatsal dokuya sahiptir. Bu eserlerin birden çok kuşağın beğenisini kazanan birtakım evrensel nitelikleri de dil öğretimi kapsamında sanat duyarlılığı kazandırmak için önemlidir. Nitekim sanatsal uyarılar dil öğretiminin vazgeçilmez parçalarıdır (Sever, 2018). Sidekli’ye (2021, s. 138) göre öğrencilere sunulan metinlerin sadece yazılı kaynaklar olarak kalmaması ve yaşamın bir parçası olmasını yani öğrencinin yaşamla bağlantısını sağlayacak, yaşamını daha anlamlı hâle getirecek, yaşamdan zevk almasını etkileyecek özelliklerde olması gerektiği söylenebilir. Özdemir (2019, s. 37) ise Türkçe ders kitaplarına, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini destekleyen ve onların gerçek dünyayı anlamasını sağlayan metinlerin alınması gerektiğini bildirmektedir. Bunlarla

birlikte ana dili eğitimindeki metin seçiminde Türk ve dünya edebiyatının önemli eserlerine yer verilmesi önemlidir (Akdeniz, 2019; Saltık, 2018, s. 293; Sinan, 2006, s. 6). Görüldüğü üzere Türkçe eğitiminde metinler sadece temel dil becerilerinin geliştirilmesinde değil duygu, düşünce ve düş dünyasının geliştirilmesinde temel materyal olarak önümüze çıkmaktadır. Bu gelişimi sağlayacak niteliklere sahip materyallerin seçimi ise oldukça önemli bir iştir. Böylelikle ders kitabı hazırlayıcılarına büyük sorumluluklar düşmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde Kemiksiz (2018) tarafından yürütülen çalışmada 2006, 2015 ve 2017 programlarına göre hazırlanan 28 Türkçe ders kitabında bulunan metin ve yazar tercihleri incelenmiştir. Akdeniz (2019) tarafından yürütülen çalışmada ise 2018 yılında hazırlanan Türkçe dersi öğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarındaki metinler Türk ve dünya edebiyatını temsil kabiliyeti açısından incelenmiştir. Alanda, Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda ise tür, tema, resim, içerik, metinsellik gibi özelliklerin incelendiği görülmüştür (Aydın ve Çinpolat, 2018; Baş, 2003; Baş ve Yıldız, 2014; Demirel, Kökçü ve Akbaba, 2018; İşcan ve Cımbız, 2018; Karadağ, 2013; Kolaç, 2009; Mert, 2011; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Şeref, Karagöz ve Ardıç, 2020; Türkben, 2018; Yurt ve Arslan, 2014). Bu çalışmada son 22 yılda hazırlanan Türkçe ders kitaplarının tür, metin, yazar açılarından incelenmesi ile konuya daha bütüncül bir bakış sağlanacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı 2000-2022 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından veya bakanlık izni ile özel yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarında kullanılan metinlerin yazar, metin, değiştirilme durumu, yerli/yabancı yazar, tür açılarından incelenip sınıflandırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda Türkçe öğretiminde son 22 yılda kullanılan metinlerin dağılımları incelenmiştir. En sık tercih edilen yazarlar, metinler ve metin türleri belirlenmiştir. Böylelikle ders kitaplarının edebî kültürümüzü temsil etme yetkinliğini değerlendirilebilme imkânı bulunacaktır. Çünkü “kitaplarla tanışma, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanma, özellikle bireyin doğduğu andan başlayarak ergenliğe uzanan süreçte yaşamsal bir öneme sahiptir” (İnce Samur, 2017, s. 212). Ders kitapları da içeriğinde bulundurduğu edebî metinlerle kitaplarla tanışmada bir aracı rol üstlenebilir.

Bu açıdan ilkököl ve ortaokul dönemlerinde çocuklar ile karşılaştırabileceğimiz edebî kültürümüzün önemli temsilcileri, onların ileriki yaşlarında edinecekleri edebî zevkin ve okuma kültürünün de temelini oluşturacaktır.

YÖNTEM

Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerini inceleyen bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Nitel doküman analizi, yazılı dokümanların içeriklerini titizlikle ve sistematik olarak analiz eden bir araştırma yöntemi olarak belirtilmektedir (Wach ve Ward, 2013, s. 1). Sak vd. (2021, s. 228) ise bir araştırma yöntemi olarak doküman analizinin verilerin birincil kaynağının dokümanlar olduğunu ve bu dokümanların incelenmesinin ve analiz edilmesinin bu yöntemi kapsadığını belirtmektedir. Yapılan araştırmada da temel veri kaynağını ders kitapları oluşturmaktadır. Bu veri kaynaklarında bulunan metinler ve kaynakçalar temel alınarak sorgulama ve analiz yapıldığı için bu yöntemin kullanılması uygun görülmektedir.

Çalışma Materyalleri

Çalışma materyallerini Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından eğitim kurumlarında kullanılmak üzere 2000-2022 yılları arasında kabul edilen 66 Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Veri kaynakları araştırmacılar tarafından TO-KAT, Millî Kütüphane, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Kütüphanesi'nden araştırılmıştır. Bazı kitapların pdf formatında dijital baskılarına erişilirken bazılarının da basılı versiyonlarına erişim sağlanmıştır. Böylelikle 5-8. sınıflar için hazırlanan 66 Türkçe ders kitabına ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında son 22 yılda ülkemizde kullanılan şu ders kitapları incelenmiştir:

Tablo 1. Veri Kaynaklarını Oluşturan Türkçe Ders Kitapları

Sıra	Kitap adı	Yayınevi	Editör/Yazar*	Kabul Yılı	Baskı Yılı
1	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5. Sınıf	Tekışık	Hüseyin Hüsnü Tekışık	1999	2001
2	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	Yıldırım	Ziya Sırmatel, Adil Topaloğlu	2000	2001

3	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	Yıldırım	Metin Gül, Muhsin Köktürk	2000	2001
4	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	Altın Kitaplar	Ahmet Gümüş	2001	2001
5	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	Altın Kitaplar	Ahmet Gümüş	2001	2001
6	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8	Elit	Veysi Yıldırım	2001	2001
7	İlköğretim Türkçe 8	Yıldırım	Muhsin Köktürk, Metin Gül	2000	2001
8	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	Prizma	Hasan Selim Hacıoğlu, Celile Çelebi, İbrahim Halit Çelik	2001	2002
9	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5	Başarı	Müfit Aksakal, Ayşe Çetin	2001	2002
10	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	Elit	Veysi Yıldırım	2001	2002
11	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	Altın Kitaplar	Ahmet Gümüş	2001	2002
12	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	Elit	Veysi Yıldırım	2001	2002
13	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5	MEB	Ali İhsan Ayata, Olyar Kaya, Esen Şatır	1999	2003
14	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	Fil	Salih Sarıca, Mustafa Gündüz	1999	2003
15	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	Düzgün	Müfit Aksakal, Orhan Musa Çelik, İsa Savaş	1999	2003
16	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7	Düzgün	Müfit Aksakal, Orhan Musa Çelik, İsa Savaş	1999	2003
17	İlköğretim 7 Türkçe Ders Kitabı	Fil	Salih Sarıca, Mustafa Gündüz	2001	2003
18	İlköğretim Türkçe 7	Koza	Ahmet Kapulu	2002	2003
19	Türkçe Ders Kitabı 7	MEB	Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu	1999	2003
20	Türkçe Ders Kitabı 8	MEB	Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen, Yunus Güzel	1999	2003
21	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	Düzgün	Müfit Aksakal, İsa Yavaş, Orhan Musa Çelik	2000	2004
22	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	MEB	Meral Ünal, M. Yavuz Öner, Nesrin Bayrak	2004	2005

23	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8	Fil	Salih Sarıca, Mustafa Gündüz	2002	2005
24	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	Koza	Mehmet Aydın	2005	2006
25	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5	Harf	İbrahim Çelik	2005	2007
26	İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Harf Eğitim	İbrahim Çelik	2007	2007
27	İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Ders Kitabı	MEB	Firdevs Güneş	2005	2008
28	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	MEB	Murat Özbay	2006	2008
29	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	MEB	Murat Özbay	2007	2008
30	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	Erdem	Zeynep Gülsüm Sağlam	2008	2008
31	Türkçe 5 Ders Kitabı	Erdem	Saliha Yavuz	2005	2009
32	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	Koza	Ahmet Kapulu	2010	2011
33	İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Evren	Bakiye Taşkiran	2009	2011
34	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	MEB	Murat Özbay	2007	2011
35	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	Ada	Serkan Karakuş	2010	2012
36	İlköğretim Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı	Gizem	M. Fikri İnal	2011	2012
37	İlköğretim 8 Türkçe Ders Kitabı 8	MEB	Murat Özbay	2008	2012
38	İlköğretim Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı	Enderun	Mustafa Kurt, Jülide Atay	2008	2012
39	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	İlke	Emel Yelkenci	2012	2013
40	İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	Zambak	Alper Bayındır	2012	2013
41	Türkçe 5 Ders Kitabı	MEB	Elif Aktaş, Bora Bayram	2013	2013
42	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7	Pasifik	Hasan Hüseyin Yıldız	2012	2013
43	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7	Özgün	Cemil Geçmen	2010	2013
44	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8	Ada	Mehmet Kara	2010	2013
45	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	Özgün	Güldane Altıntaş, Yeliz Bursalıoğlu	2012	2013

46	Türkçe 6 Ders Kitabı	Gizem	İlhan Yalçın	2010	2014
47	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	MEB	Kemalettin Deniz	2010	2014
48	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	MEB	Kemalettin Deniz	2011	2014
49	Türkçe 8 Ders Kitabı	MEB	Kemalettin Deniz	2013	2014
50	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	Yıldırım	Mehmet Fikri İnal	2011	2014
51	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	Meram	Cengiz Maçoğlu	Yok	2015
52	Ortaokul Türkçe Ders Kitabı 5. Sınıf	MEB	Özay Karadağ, Nermin Yazıcı	2016	2016
53	İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı	Dörtel	Nihat Erdal, Filiz Şenses	2011	2016
54	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	Dikey	Leyla Bayrak	2014	2016
55	Türkçe 6 Ders Kitabı	MEB	Ekrem Ayyıldız	2017	2017
56	Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı	Başak	B. Ümit Bozkurt, Suna Canlı	2017	2017
57	İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı	Ez-De	Metin Çetin	2014	2017
58	Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı	Anittepe	Şule Çapraz Baran, Elif Diren	2019	2019
59	Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı	Ekoyay	Tuncay Demirel	2018	2019
60	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Ata	Mehmet Ozan Sarıboyacı	2019	2019
61	Türkçe Ders Kitabı 6	MEB	Zekerya Batur, Sabri Ceylan	2018	2019
62	Türkçe 7 Ders Kitabı	MEB	Nurcihan Demirer	2018	2019
63	Türkçe Ders Kitabı 7	MEB	Emine Kırman	2018	2019
64	Türkçe Ders Kitabı 7. Sınıf	Özgün	Hilal Erkal, Mehmet Erkal	2019	2019
65	Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı	MEB	Nihal Ertürk	2019	2020
66	İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı	MEB	Ayşe Yücel	2019	2020

*Editörlü kitaplarda editörler belirtilmiştir.

Araştırmada, Tablo 1’de belirtilen kitaplardan erişilen 1948 okuma metni ve kaynakçaları asıl veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Toplam 16 adet beşinci sınıf ders kitabından 528 metin, 17 adet altıncı sınıf ders kitabından 509 metin, 18 yedinci sınıf ders kitabından 495 metin, 15 sekizinci sınıf ders kitabından 416 metin incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

İlgili internet katalog taramasıyla tespit edilen 66 Türkçe ders kitabına Millî Kütüphane, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Kütüphanesi ve bazı editörlerle iletişime geçilerek ulaşılmıştır. Millî Kütüphane ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Kütüphanesi bünyesinde bulunan kitapların basılı kopyalarına şahsen başvuru ile ulaşılırken bazı editörlerden de kitapların dijital pdf versiyonları elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Ulaşılan kitaplar araştırmacılar tarafından incelemeye alınarak metinler tespit edilmiştir. İnceleme yapılırken ulaşılan veriler MS Excel dosyasına her satıra bir metin işlenerek veri analizi aşamasına geçilmiştir.

Veri analizinde kolaylık sağlaması amacıyla her sınıf seviyesi için ayrı bir Excel dosyası oluşturulmuş, sütunlara da metin adları, yazarlar, türler, metinlerin düzenlenme veya değiştirilme durumu, kaynakçalar işlenmiştir. Belirlenen bu kategorilere göre gerçekleştirilen veri işleme aşamasından sonra veri analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Temel amacı ulaşılan bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okura sunmak olan betimsel analizde, ulaşılan veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239). Bu betimsel analiz sürecinde şu dört aşama bulunmaktadır: Analiz için bir çerçevenin oluşturulması ile verilerin hangi temalar altında işleneceği belirlenmekte, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi ile veriler okunmakta ve düzenlenmekte, bulguların tanımlanması ile veriler tanımlanmakta ve anlaşılabilirlik sağlanmakta, bulguların yorumlanması ile de tanımlanan bulguların anlamlandırılması işlemi yürütülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240). Böylelikle önceden belirlenmiş olan metin adları, yazarları, türleri, düzenlenme veya değiştirilme durumları, kaynakçaları temalarına kitaplardan ulaşılan veriler aktarılmıştır. Bunun için öncelikle ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin başlıkları ve yazarları belirlenmiştir. Her bir metnin sonunda ya da başında yer alan değiştirime dair ibareler kaydedilmiştir. Ardından metinlerin her biri okunarak dâhil oldukları edebî tür belirlenmiştir. Kitaplarda hangi metinlerin kaçar kez kullanıldığı, bu metinlerin yazarları, değiştirim işlemine tâbi

tutulma durumları, yazarların uyruğu ve metinlerin türleri tespit edilmiş, elde edilen bulgular tablolar hâlinde gösterilerek açıklanmıştır. Çalışmada, etik prosedürler özenle takip edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 2. 5. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Metin ve Yazarlara Göre Sıralama

Metin ve Yazarı	Sayısı
Atatürk-İlhan Demiraslan	3
Atatürk Kurtuluş Savaşında-Cahit Külebi	3
Bebeklerin Ulusu Yok-Ataol Behramoğlu	3
Mustafa Kemal'in Kağnısı-Fazıl Hüsnü Dağlarca	3
Anadolu-Mehmet Faruk Gürtunca	2
Anadolu'da Konukseverlik-Mehmet Önder	2
Annem-Aziz Nesin	2
Arılar-Ceyhun Atif Kansu	2
Eskici-Refik Halit Karay	2
Konuşma Sanatı-Saint Laurent	2
Memleket İsterim-Cahit Sıtkı Tarancı	2
Mustafa Kemal'i Düşünüyorum-Ümit Yaşar Oğuzcan	2
Mustafa Kemal'in Sevgisi-Arif Hikmet Par	2
Tek Başıma-Enver Behnan Şapolyo	2
Yangın Var-Mümtaz Zeki Taşkın	2
Gökyüzü-Sabih Şendil	2
Forsa-Ömer Seyfettin	2
Elleri Titriyor-Vasilli Shouklumiski	2
Durmadan Meyve Veren Ağaç-Bülent Habora	2
Bayrak Altında-Faruk Nafiz Çamlıbel	2
Bayrak-Arif Nihat Asya	2

Atatürk Okulu-Ahmet Altümsek	2
Adsız Çeşme-Hasan Ali Yücel	2

*İncelenen 16 ders kitabında toplam 528 metin bulunmaktadır. Diğer metinler tekrar etmemektedir.

İncelenen 16 ders kitabındaki toplam 528 metinden 4'ü 3 kez kullanılmıştır. Bunlar Atatürk, Atatürk Kurtuluş Savaşında, Bebeklerin Ulusu Yok ve Mustafa Kemal'in Kağnısı başlıklı metinlerdir. 19 metin ikişer kez kullanılmıştır. Bunlar Anadolu, Anadolu'da Konukseverlik, Annem, Arılar, Eskici, Konuşma Sanatı, Memleket İsterim, Mustafa Kemal'i Düşünüyorum, Mustafa Kemal'in Sevgisi, Tek Başıma, Yangın Var, Göküzü, Forsa, Ellerim Titriyor, Durmadan Meyve Veren Ağaç, Bayrağımız Altında, Bayrak, Atatürk Okulu, Adsız Çeşme başlıklı metinlerdir. 505 metin ise yalnızca birer kez kullanılmıştır.

Tablo 3. 5. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Yazarların Sıklığı

Yazar	Sayısı	Yazar	Sayısı
Emin Özdemir	8	Ataol Behramoğlu	3
Gülten Dayıoğlu	8	Cahit Sıtkı Tarancı	3
Mehmet Önder	8	Cahit Uçuk	3
Muzaffer İzgü	7	Edmondo de Amicis	3
Ceyhun Atıf Kansu	5	Egon Larsen	3
Enver Behnan Şapolyo	5	Ezop	3
Mehmet Necati Öngay	5	Fazıl Hüsnü Dağlarca	3
Reşat Nuri Güntekin	5	Ferhan Oğuzkan	3
Afet İnan	4	Gülsüm Akyüz	3
Aslı Zülal	4	Hikmet Birand	3
Ayla Çınaroğlu	4	İlbeyi Laçın	3
Aziz Nesin	4	İlhan Selçuk	3
Bedri Rahmi Eyüboğlu	4	Mehmet Ali Miryalı	3
Cahit Külebi	4	Mehmet Güler	3

Gökhan Tok	4	Mustafa Ruhi Şirin	3
Hasan Ali Yücel	4	Mükerrem Kâmil Su	3
Sevilay Atmaca	4	Sabih Şendil	3
Ümit Yaşar Oğuzcan	4	Şükrü Enis Regü	3
Yaşar Kemal	4	Talip Apaydın	3
Adnan Çakmakçioğlu	3	Ülkü Tamer	3
Aşık Veysel Şatıroğlu	3		

*3'ten az tekrar eden yazarlar dâhil edilmemiştir.

Dört yazarın metinlerine sekizer kez yer verilmiştir. Bunlar Emin Özdemir, Gülten Dayioğlu ve Mehmet Önder'dir. Muzaffer İzgü'nün metinlerine yedi kez yer verilmiştir. Dört yazarın metinlerine de beşer kez yer verilmiştir. Bunlar: Ceyhun Atıf Kansu, Enver Behnan Şapolyo, Mehmet Necati Öngay ve Reşat Nuri Güntekin'dir. Metinlerine dörder kez yer verilen 11 yazar şunlardır: Afet İnan, Aslı Zülal, Ayla Çınaroğlu, Aziz Nesin, Bedri Rahmi, Cahit Külebi, Gökhan Tok, Hasan Ali Yücel, Sevilay Atmaca, Ümit Yaşar Oğuzcan, Yaşar Kemal. 22 yazarın metinlerine ise üçer kez yer verilmiştir. Bunlar Adnan Çakmakçioğlu, Aşık Veysel, Ataol Behramoğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Edmondo Amicis, Cahit Uçuk, Egon Larsen, Ezop, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ferhan Oğuzkan, Gülsüm Akyüz, Hikmet Birand, İlbeyi Laçin, İlhan Selçuk, Mehmet Ali Miryalı, Mehmet Güler, Mustafa Ruhi Şirin, Mükerrem Kamil Su, Sabih Şendil, Şükrü Enis Regü, Talip Apaydın, Ülkü Tamer'dir.

Tablo 4. 5. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Alındığı Kaynaklara Göre Sıralaması

Kaynak Adı	Sayısı
Tespit Edilememiştir	102
Bilim Çocuk	12
Doğan Kardeş	9
<i>Çocuklar İçin Şiir Dünyası</i> -Ferhan Oğuzkan	6
<i>Aldı Sözü Anadolu</i> -Mehmet Önder	5
MEB (web)	5

<i>Çocuk Şiirleri</i> -Nurdan Tüzüner	4
<i>Çocuk Gözüyle Atatürk</i> -Hacı Angı	3
<i>Çocuk Kalbi</i> -Edmondo de Amicis	3
<i>Gazi Mustafa Kemal Atatürk</i> -Fazıl Hüsni Dağlarca	3

*3'ten az tekrar eden kaynaklar dâhil edilmemiştir.

Metinlerden 102'sinin hangi kaynaktan alındığı tespit edilememiştir. Metinlerin 12'si Bilim Çocuk dergisinden, 9'u Doğan Kardeş dergisinden, 6'sı Ferhan Oğuzkan tarafından hazırlanan *Çocuklar İçin Şiir Dünyası*'ndan, 5'i Mehmet Önder'in *Sözü Anadolu* kitabından, 5'i MEB'in web kaynaklarından, 4'ü Nurdan Tüzüner tarafından hazırlanan *Çocuk Şiirleri*'nden, 3'ü Hacı Angı tarafından hazırlanan *Çocuk Gözüyle*'den, 3'ü Amicis'in *Çocuk Kalbi* kitabından, 3'ü Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Gazi Mustafa Kemal Atatürk* kitabından alınmıştır.

Tablo 5. 5. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değiştirilme ve Yerli/Yabancı Yazar Durumuna Göre Sıralaması

Metin Değiştirim	Sayısı	Yazar Uyrukları	Sayısı
Değiştirilmiş	231	Yerli	492
Değiştirilmemiş	297	Yabancı	36

Tablo 5'e göre, incelenen 16 ders kitabındaki toplam 528 metnin 231'inde değiştirme yapılmıştır, 297'sinde herhangi bir değiştirme yapılmamıştır. Bu metinlerin yazarlarından 492'si Türk, 36 yabancıdır.

Tablo 6. 5. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre Sıralaması

Tür	Sayısı	Tür	Sayısı
Şiir	133	Tiyatro	8
Öykü	104	Günlük	3
Makale	84	Haber	3
Anı	58	Mektup	3
Deneme	41	Efsane	2
Söyleşi	23	Fıkra	2

Masal	15	Röportaj	2
Biyografi	14	Tarif	1
Fabl	12		
Gezi Yazısı	12		
Roman	8		

Metinlerin 133'ü şiir, 149'u öyküleyici metin, 246'sı bilgilendirici metindir. Öyküleyici metinlerin 104'ü öykü, 15'i masal, 12'si fabl, 8'i roman, 8'i tiyatro, 2'si efsane türündedir. Bilgilendirici metinlerin 84'ü makale, 58'i anı, 41'i deneme, 23'ü söyleşi, 14'ü biyografi, 12'si gezi yazısı, 3'ü günlük, 3'ü haber yazısı, 3'ü mektup, 2'si fıkra, 2'si röportaj, 1'i tariftir. Buna göre incelenen kitaplarda bilgilendirici metinlerin daha sık kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 7. 6. Sınıf Ders Kitaplarının Metinlere Göre Sıralaması

Metin Adı ve Yazarı	Sayısı
Köy Öğretmenleri-Cahit Külebi	3
Mustafa Kemal'ler Tükenmez-Halim Yağcıoğlu	3
Rüzgâr-Cahit Külebi	3
Yüksek Evde Oturanların Türküsü-Gülten Akın	3
Ah Şu Gençler-Turgut Özakman	2
Anadolu'da Bahar-Abdurrahim Karakoç	2
Ant-Ömer Seyfettin	2
Balıkçıl-La Fontaine	2
Bayrağımızın Altında-Halide Edip Adıvar	2
Bayrak-Arif Nihat Asya	2
Ben Anneyim-Sadun Tanju	2
Canım Kitaplığım-Celal Özcan	2
Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması-Mehmet Güler	2
Dostlar Beni Hatırlasın-Aşık Veysel	2
En İyi Arkadaş-Hadi Besleyici	2

Eskici-Refik Halit Karay	2
Forsa-Ömer Seyfettin	2
Kırkikindiler-Hikmet Birand	2
Kış Uykusu-Yalvaç Ural	2
Kitaba Hürmet-Nurullah Ataç	2
Memleket İsterim-Cahit Sıtkı Tarancı	2
Meşe ile Saz-La Fontaine	2
Mustafa Kemal'in Kağnısı-Fazıl Hüsnü Dağlarca	2
Perili El-Eflatun Cem Güney	2
Robinson-Cahit Sıtkı Tarancı	2
Sarı Kız-Eflatun Cem Güney	2
Vatan-Nurettin Özdemir	2
Vermek Çoğalmaktır-Göksu Birol	2
Yer Çekimsiz Yaşam-Alp Akoğlu	2

*17 kitap-509 metin. Diğer metinler tekrar etmemektedir.

İncelenen 17 ders kitabındaki toplam 509 metinden 4'ü 3 kez kullanılmıştır. Bunlar; Köy Öğretmenleri, Mustafa Kemal'ler Tükenmez, Yüksek Evlerde Oturanların Türküsü ve Rüzgâr başlıklı metinlerdir. 25 metin ikişer kez kullanılmıştır. Bunlar Ah Şu Gençler, Anadolu'da Bahar, Ant, Balıkçıl, Bayrağımızın Altında, Bayrak, Ben Anneyim, Canım Kitaplığım, Sınıf Kitaplığında Sabah Tartışması, Dostlar Beni Hatırlasın, En İyi Arkadaş, Eskici, Forsa, Kırkikindiler, Kış Uykusu, Kitaba Hürmet, Memleket İsterim, Meşe ile Saz, Mustafa Kemal'in Kağnısı, Memleket İsterim, Perili El, Robinson, Sarı Kız, Vatan, Vermek Çoğalmaktır, Yerçekimsiz Yaşam başlıklı metinlerdir. 480 metin ise yalnızca birer kez kullanılmıştır.

Tablo 8. 6. Sınıf Ders Kitaplarının Yazarlara Göre Sıralaması

Yazar	Sayısı	Yazar	Sayısı
La Fontaine	10	Cevdet Kudret Solok	3
Cahit Külebi	9	Fazıl Hüsnü Dağlarca	3

Bedri Rahmi Eyüboğlu	7	Gülten Akın	3
Ömer Seyfettin	7	Gülten Dayıoğlu	3
Cahit Sıtkı Tarancı	6	Hadi Besleyici	3
Eflatun Cem Güney	6	Halide Edip Adivar	3
Halim Yağcıoğlu	6	İpek Ongun	3
Aşık Veysel	5	İsmail Bilgin	3
Ezop	5	Mustafa Ruhi Şirin	3
Muzaffer İzgü	4	Oktay Akbal	3
Nurullah Ataç	4	Reşat Nuri Güntekin	3
Şevket Rado	4	Sait Faik Abasıyanık	3
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	4	Tarık Uslu	3
Arif Nihat Asya	3	Yalvaç Ural	3
Beydeba	3	Yaşar Kemal	3

Metinlerine en çok yer verilen yazarlar La Fontaine (10), Cahit Külebi (9), Ömer Seyfettin (7) ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur (7). Kalan 487 metnin yazarından ise yalnızca birer metin kullanılmıştır. Metinlerine altışar kez yer verilen 3 yazar Halim Yağcıoğlu, Eflatun Cem Güney ve Cahit Sıtkı Tarancı; beşer kez yer verilen iki yazar da Ezop ve Âşık Veysel'dir. 4 yazarın metinlerine dörder kez yer verilmiştir. Bunlar Muzaffer İzgü, Nurullah Ataç, Şevket Rado ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Metinlerine üçer kez yer verilen 17 yazar şöyle sıralanabilir: Arif Nihat Asya, Beydeba, Cevdet Kudret Solok, Fazıl Hüsni Dağlarca, Gülten Akın, Gülten Dayıoğlu, Hadi Besleyici, Halide Edip Adivar, İpek Ongun, İsmail Bilgin, Mustafa Ruhi Şirin, Oktay Akbal, Reşat Nuri Güntekin, Sait Faik Abasıyanık, Tarık Uslu, Yalvaç Ural, Yaşar Kemal.

Tablo 9. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Alındığı Kaynaklara Göre Sıralaması

Kaynak Adı	Sayısı
Tespit Edilememiştir	47
Türk Dili Dergisi-TDK	7
Atatürk Şiirleri-Mehmet Kaplan ve Necat Birinci	5
MEB (web)	5

<i>Dostlar Beni Hatırlasın</i> -Aşık Veysel	4
Hürriyet Gazetesi	4
<i>La Fontaine'in Masalları</i> -Orhan Veli Kanık	4
<i>20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi</i> -İlhami Soysal	3
Bilim Çocuk Dergisi	3
<i>Günce</i> -Nurullah Ataç	3

Metinlerden 47'sinin alındığı kaynak tespit edilememiştir. Metinlerin 7'si Türk Dili dergisinden, 5'i Mehmet Kaplan tarafından hazırlanan *Atatürk Şiirleri* kitabından, 5'i MEB'in web kaynaklarından, 4'ü Aşık Veysel'in *Dostlar Beni Hatırlasın* kitabından, 4'ü Hürriyet gazetesinden, 4'ü La Fontaine Masalları'ndan, 3'ü İlhami Soysal'ın *20. Yüzyıl Türk Şiir Antolojisi*'nden, 3'ü Bilim Çocuk dergisinden ve 3'ü de Nurullah Ataç'ın *Günce*'sinden alınmıştır.

Tablo 10. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değiştirilme ve Yerli/Yabancı Yazar Durumuna Göre Sıralaması

Metin Değiştirim	Sayısı	Metinler Uyruk	Sayı
Değiştirilmiş	172	Yerli	453
Değiştirilmemiş	337	Yabancı	56

İncelenen 17 ders kitabındaki toplam 509 metnin 172'sinde değişiklik yapılmıştır, 337'sinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu metinlerin yazarlarından 453'si Türk, 56 yabancıdır.

Tablo 11. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre Sıralaması

Tür	Sayısı	Tür	Sayısı
Şiir	105	Gezi Yazısı	19
Öykü	73	Masal	17
Makale	59	Mektup	17
Anı	46	Fıkra	11
Söyleşi	29	Efsane	6
Biyografi	25	Röportaj	4

Deneme	25	Günlük	3
Tiyatro	24	Haber	3
Fabl	20	Söylev	2
Roman	20	Bildiri	1

Metinlerin 105'i şiir, 160'ı öyküleyici metin, 244'ü bilgilendirici metindir. Öyküleyici metinlerin 73'ü öykü, 17'si masal, 20'si fabl, 20'si roman, 24'ü tiyatro, 6'sı efsane türündedir. Bilgilendirici metinlerin 59'u makale, 46'sı anı, 29'u söyleşi, 25'i biyografi, 25'i deneme, 19'u gezi yazısı, 17'si mektup, 11'i fıkra, 4'ü röportaj, 3'ü günlük, 3'ü haber yazısı, 2'si söylev, 1'i bildiridir.

Tablo 12. 7. Sınıf Ders Kitaplarının Metinlere Göre Sıralaması

Metin Adı ve Yazarı	Sayısı
Son Kuşlar-Sait Faik Abasıyanık	6
Atatürk ve Türk Tiyatrosu-Lütfi Ay	4
Anadolu'da Kilim Demek-Mehmet Önder	3
Anadolu'da Konukseverlik-Mehmet Önder	3
Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür-Hakkı Uslu	3
Hayata Açılan Kapılar-Oya Berk	3
Tatlı Dil-Şevket Rado	3
Türküler Dolusu-Bedri Rahmi Eyüboğlu	3
A Harfi-Sol Ayağım-Christy Brown	2
Anadolu'nun Cirit Oyunları-Mehmet Önder	2
Atatürk-Rasim Köroğlu	2
Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda-Cahit Külebi	2
Atatürk ve Sanat-Haldun Taner	2
Balıkçıl-La Fontaine	2
Bayrak-Arif Nihat Asya	2
Bilmece-Ünver Oral	2
Bu Sabah Hava Berrak-Cahit Sıtkı Tarancı	2

Çocukluk-Cevdet Kudret Solok	2
Deniz Hasreti-Ömer Bedrettin Uşaklı	2
Dil Devrimi-Taahsin Yücel	2
Görme Anlama Merakı-Sabri Esat Siyavuşgil	2
Gündüzünü Kaybeden Kuş-Halikarnas Balıkcısı	2
Horozla Tilki-La Fontaine	2
İyimserlik Kötümserlik-Şevket Rado	2
Karada Yüzen Donanma-Yavuz Bahadıroğlu	2
Komşusuzluk-Ali Çolak	2
Memleket İsterim-Cahit Sıtkı Tarancı	2
Munise-Çalılıkıuşu-Reşat Nuri Güntekin	2
Mustafa Kemalın Kağnısı-Fazıl Hüsnü Dağlarca	2
Ordular İlk Hedefiniz-Nezihe Araz	2
Sakın Kesme-Mehmet Emin Yurdakul	2
Semaver-Sait Faik Abasıyanık	2
Susayan Konya-Ayşin Tektaş	2
Türkiye'm Uyanıyor-İlhan Geçer	2
Yolcu Konmaz Oteli-Cemil Miroğlu	2

---

*18 kitap-495 metin. Diğer metinler tekrar etmemektedir.

İncelenen 18 ders kitabındaki toplam 495 metin içinde 9 kez tekrar eden Son Kuşlar en çok kullanılmıştır. Atatürk ve Türk Tiyatrosu metni 4 kez kullanılmıştır. 6 metin üçer kez kullanılmıştır. Bunlar Anadolu'da Kilim Demek, Anadolu'da Konukseverlik, Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür, Hayata Açılan Kapılar, Tatlı Dil, Türküler Dolusu'dur. 27 metin ise ikişer kez kullanılmıştır. Bunlar A Harfi, Anadolu'nun Cirit Oyunları, Atatürk, Atatürk Kurtuluş Savaşında, Atatürk ve Sanat, Balıkçıl, Bayrak, Bilmece, Bu Sabah Hava Berrak, Çocukluk, Deniz Hasreti, Dil Devrimi, Görme Anlama Merakı, Gündüzünü Kaybeden Kuş, Horozla Tilki, İyimserlik Kötümserlik, Karada Yüzen Donanma, Komşusuzluk, Memleket İsterim, Munise, Mustafa Kemal'in Kağnısı, Ordular İlk

Hedefiniz, Sakın Kesme, Semaver, Susayan Konya, Türkiye’ m Uyanıyor, Yolcu Konmaz Oteli’ dir.

Tablo 13. 7. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Yazarlara Göre Sıralaması

Yazar	Sayısı	Yazar	Sayısı
Mehmet Önder	10	Ahmet Köklügiller	3
Gülten Dayıoğlu	9	Arif Nihat Asya	3
La Fontaine	9	Edmondo de Amicis	3
Sait Faik Abasıyanık	9	Emin Özdemir	3
Şevket Rado	9	Hakkı Uslu	3
Cahit Külebi	6	Halide Nusret Zorlutuna	3
Reşat Nuri Güntekin	6	Nezihe Araz	3
Aşık Veysel Şatıroğlu	5	Oktay Akbal	3
Bedri Rahmi Eyüboğlu	5	Orhan Veli Kanık	3
Cahit Sıtkı Tarancı	5	Oya Berk	3
Haldun Taner	5	Salih Sarıca	3
Eflatun Cem Güney	4	Şükrü Enis Regü	3
Hasan Ali Yücel	4	Tahsin Yücel	3
Lütfi Ay	4	Turgut Özakman	3
Ünver Oral	4	Ümit Yaşar Oğuzcan	3

Metinlerine en çok yer verilen yazar 10 kez ile Mehmet Önder’ dir. 4 yazarın metinlerine dokuzar kez yer verilmiştir. Bunlar Gülten Dayıoğlu, La Fontaine, Sait Faik Abasıyanık ve Şevket Rado’ dur. Altışar kez yer verilen iki yazar Cahit Külebi ve Reşat Nuri Güntekin’ dir. Metinlerine beşer kez yer verilen 4 yazar Aşık Veysel, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cahit Sıtkı Tarancı ve Haldun Taner; dörder kez yer verilen 4 yazar da Eflatun Cem Güney, Hasan Ali Yücel, Lütfi Ay ve Ünver Oral’ dir. 15 yazarın metinlerine üçer kez yer verilmiştir. Bunlar Ahmet Köklügiller, Arif Nihat Asya, Edmondo de Amicis, Emin Özdemir, Hakkı Uslu, Halide Nusret Zorlutuna, Nezihe Araz, Oktay Akbal, Orhan Veli Kanık, Oya Berk, Salih Sarıca, Şükrü Enis Regü, Tahsin Yücel, Turgut Özakman, Ümit Yaşar Oğuzcan’ dır.

Tablo 14. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Alındığı Kaynaklara Göre Sıralaması

Kaynak Adı	Sayısı
Tespit Edilememiştir	48
<i>Aldı Sözü Anadolu</i> -Mehmet Önder	9
<i>Atatürkçülük</i> -MEB	9
Türk Dili Dergisi-TDK	7
Bilim Çocuk Dergisi	5
Çocuklar, Atatürk'ü Niçin Severiz?	5
Eşref Saat-Şevket Rado	4
Yolculuk Dergisi	4
<i>Çok Güzelsin Gitme Dur</i> -Haldun Taner	3
<i>Dol Karabakır Dol</i> -Bedri Rahmi Eyüboğlu	3
<i>Dostlar Beni Hatırlasın</i> -Aşık Veysel	3
<i>İnce Sözler</i> -Ali Çolak	3
<i>Ünlüler de Çocuktuk</i> -Hikmet Altınkaynak	3

Metinlerden 48'inin hangi kaynaktan alındığı tespit edilememiştir. Metinlerin 9'u Mehmet Önder'in *Aldı Sözü Anadolu* kitabından, 9'u MEB'in hazırladığı *Atatürkçülük* kitabından, 7'si Türk Dili dergisinden, 5'i Bilim Çocuk Dergisinden, 5'i *Çocuklar, Atatürk'ü Niçin Severiz* kitabından, 4'ü Şevket Rado'nun Eşref Saat kitabından, 4'ü Yolculuk dergisinden, 3'ü Haldun Taner'in *Çok Güzelsin Gitme* kitabından, 3'ü Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun *Dol Karabakır Dol* kitabından, 3'ü Aşık Veysel'in *Dostlar Beni Hatırlasın* kitabından, 3'ü Ali Çolak'ın *İnce Sözler* kitabından, 3'ü de Hikmet Altınkaynak'ın *Ünlüler de Çocuktuk* kitabından alınmıştır.

Tablo 15. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değiştirilme ve Yerli/Yabancı Yazar Durumuna Göre Sıralaması

Metin Değiştirim	Sayısı	Metinler Uyruk	Sayı
Değiştirilmiş	147	Yerli	455
Değiştirilmemiş	348	Yabancı	40

İncelenen 18 ders kitabındaki toplam 495 metnin 147'sinde değiştirim yapılmıştır, 348'inde herhangi bir değiştirim yapılmamıştır. Bu metinlerin yazarlarından 455'i Türk, 40'ı yabancıdır.

Tablo 16. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre Sıralaması

Tür	Sayısı	Tür	Sayısı
şiir	89	Fabl	10
Öykü	79	Mektup	8
Makale	70	Röportaj	6
Deneme	50	Fıkra	5
Anı	41	Söylev	5
Söyleşi	38	Efsane	4
Tiyatro	20	Günlük	2
Biyografi	19	Haber	2
Roman	17	Anekdott	1
Gezi Yazısı	14	Destan	1
Masal	13		

Metinlerin 89'u şiir, 144'ü öyküleyici metin, 262'si bilgilendirici metindir. Öyküleyici metinlerin 79'u öykü, 20'si tiyatro, 17'si roman, 13'ü masal, 10'u fabl, 4'ü efsane, 1'i destan; bilgilendirici metinlerin 70'i makale, 50'si deneme, 41'i anı, 38'i söyleşi, 19'u biyografi, 14'ü gezi yazısı, 8'i mektup, 6'sı röportaj, 5'i fıkra, 5'i söylev, 2'si günlük, 2'si haber yazısı, 1'i de anekdotdur. Buna göre bilgilendirici metin kullanım sıklığının diğer iki türe göre daha fazla olduğu görölmektedir.

Tablo 17. 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metin ve Yazarlar

Metin ve Yazarı	Sayısı
Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi-Atatürk	5
Onuncu Yıl Nutku-Atatürk	4
Ergenekon Destanı-Mustafa Necati Sepetçioğlu	3
Martı-Richard Bach	3

Misafirliklerimiz-Şevket Rado	3
Türküler Dolusu-Bedri Rahmi Eyüboğlu	3
Birlikte-Mehmet Salihoğlu	3
Son Kuşlar-Sait Faik Abasıyanık	3
Yurdum-Cahit Külebi	3
Anadolu'da Konukseverlik Gelenekselidir-Mehmet Önder	2
Atatürk Kurtuluş Savaşında-Cahit Külebi	2
Kitaplarla Kurulan Dostluk-Coşkun Ertenpınar	2
Bir Fincan Kahve-Mehmet Önder	2
Karanfiller ve Domates Suyu-Sait Faik Abasıyanık	2
Bu Vatan Kimin-Orhan Şaik Gökyay	2
Çalığışu-Reşat Nuri Gültekin	2
Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Nutkundan-Atatürk	2
Ergenekon Destanı-Seyit Kemal Karaalioğlu	2
Eski Ankara Evleri-Pınar Yetimoğlu	2
Göç Destanı-Nihat Sami Banarlı	2
Gençliğe Hitabe-Atatürk	2
İhtiyar Çilingir-Memduh Şevket Esendal	2
İnsanla Güzel-İlhan Geçer	2
İşte Onun Evrensellik Anlayışı-İlknur Güntürkün Kalıpcı	2
Kaldırımlar-Necip Fazıl Kısakürek	2
Kara Toprak-Aşık Veysel Şatıroğlu	2
Kefil-Friedrich Fon Schiller	2
Koşma-Karacaoğlu	2
Küçük Ağa-Tarık Buğra	2
Öykülerin Sıcığında Cahit Sıtkı-Esra Karaduman Okay	2
Tiyatronun Değeri-Muhsin Ertuğrul	2
Yaban-Yakup Kadri Karaosmanoğlu	2

---

*15 kitap-416 metin. Diğer metinler tekrar etmemektedir.

İncelenen 15 ders kitabındaki toplam 416 metin içinde beşer ve dörder kez ile Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve Onuncu Yıl Nutku en çok kullanılmıştır. 7 metin dörder kez kullanılmıştır. Bunlar; Martı, Ergenekon Destanı, Misafirliklerimiz, Türküler Dolusu, Son Kuşlar ve Yurdum'dur. İkişer kez kullanılan 28 metin şunlardır: Kitaplarla Kurulan Dostluk, Karanfiller ve Domates Suyu, Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir, Atatürk Kurtuluş Savaşında, Bir Fincan Kahve, Bu Vatan Kimin, Çalıküşu, Cumhuriyetin Onuncu Yıl Nutkundan, Ergenekon Destanı, Eski Ankara Evleri, Göç Destanı, Gençliğe Hitabe, İhtiyar Çilingir, İnsanla Güzel, İşte Onun Evrensellik Anlayışı, Kaldırımlar, Kara Toprak, Kefil, Koşma, Küçük Ağa, Öykülerin Sıcığında, Tiyatronun Değeri, Yaban.

Tablo 18. 8. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Yazarlar

Yazar	Sayısı	Yazar	Sayısı
Atatürk	14	Nurullah Ataç	4
Şevket Rado	12	Richard Bach	4
Aşık Veysel Şatıroğlu	9	John Steinbeck	3
Mehmet Önder	7	Karacaoğlan	3
Sait Faik Abasıyanık	7	La Fontaine	3
Bedri Rahmi Eyüboğlu	6	Mustafa Gündüz	3
Cahit Külebi	6	Coşkun Ertenpınar	3
Yaşar Kemal	5	Reşat Nuri Gültekin	3
Mustafa Necati Sepetçioğlu	4	Seyit Kemal Karaalioğlu	3
Ali Çolak	4	Turgut Özakman	3
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	4	Tarık Buğra	3
Mehmet Salihoğlu	4		
Memduh Şevket Esendal	4		

8. sınıf ders kitaplarında en çok Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün yazmış olduğu eserlere yer verilmiştir (14). Şevket Rado'nun 12, Aşık Veysel'in 9 metnine yer verilmiştir. Mehmet Önder ve Sait Faik Abasıyanık'ın 7, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Cahit Külebi'nin 6, ve Yaşar Kemal'in 5 metnine yer verilmiştir. Dörder metnine yer verilen yazar sayısı 7'dir. Bunlar; Mustafa Necati Sepetçioğlu, Ali Çolak, Coşkun Ertenpınar,

Mehmet Salihoğlu, Memduh Şevket Esendal, Nurullah Ataç, Richard Bach, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. 9 yazarın metinlerine üçer kez yer verilmiştir. Bunlar; John Steinbeck, La Fontaine, Karacaoğlan, Mustafa Gündüz, Aydın Sayılı, Reşat Nuri Güntekin, Seyit Kemal Karaalioğlu, Turgut Özakman, Tarık Buğra'dır.

Tablo 19. 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Alındığı Kaynaklara Göre Sıralaması

Kaynak Adı	Sayısı
Tespit Edilememiştir	30
Türk Dili Dergisi-TDK	7
<i>Aldı Sözü Anadolu</i> -Mehmet Önder	5
Bilim Çocuk Dergisi	5
Cumhuriyet Gazetesi	5
<i>Eşref Saat</i> -Şevket Rado	5
<i>Nutuk</i> -Atatürk	5
<i>Çocuklar Atatürk'ü Niçin Severiz</i>	4
<i>Dostlar Beni Hatırlasın</i> -Aşık Veysel	4
Varlık Dergisi	4
<i>Çalılışu</i> -Reşat Nuri Güntekin	3
<i>Düşünce Bahçelerinde</i> -Yaşar Aşkın	3
<i>Konuşmak ve Yazmak Sanatı</i> -Seyit Kemal Karaalioğlu	3
<i>Küçük Ağa</i> -Tarık Buğra	3
<i>Martı Jonathan Livingston</i> -Richard Bach	3

Metinlerden 30'unun hangi kaynaktan alındığı tespit edilememiştir. Metinlerin 8'i Türk Dili dergisinden, 5'i Mehmet Önder'in *Aldı Sözü Anadolu* kitabından, 5'i Bilim Çocuk dergisinden, 5'i Cumhuriyet gazetesinden, 5'i Şevket Rado'nun *Eşref Saat*'inden, 5'i Atatürk'ün *Nutuk*'undan, 4'ü *Çocuklar Atatürk'ü Niçin Severiz* kitabından, 4'ü Aşık Veysel'in *Dostlar Beni Hatırlasın* kitabından, 4'ü Varlık dergisinden, 3'ü Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılışu*'ndan, 3'ü Yaşar Aşkın'ın *Düşünce Bahçelerinde*'den, 3'ü Seyit Kemal Karaalioğlu'nun *Konuşmak ve Yazmak Sanatı*'ndan, 3'ü Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* romanından, 3'ü Bach'ın *Martı Jonathan Livingston* romanından alınmıştır.

Tablo 20. 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değiştirilme ve Yerli/Yabancı Yazar Durumuna Göre Sıralaması

Metin Değiştirim	Sayısı	Metinler Uyruk	Sayı
Değiştirilmiş	137	Yerli	386
Değiştirilmemiş	279	Yabancı	30

İncelenen 15 ders kitabındaki toplam 416 metnin 137'sinde değiştirim yapılmıştır, 297'sinde herhangi bir değiştirim yapılmamıştır. Bu metinlerin yazarlarından 386'sı Türk, 30'u yabancıdır.

Tablo 21. 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre Sıralaması

Tür	Sayısı	Tür	Sayısı
Şiir	72	Gezi Yazısı	8
Makale	53	Mektup	8
Öykü	49	Efsane	6
Söyleşi	47	Eleştiri	6
Anı	39	Fabl	6
Deneme	34	Fıkra	4
Roman	24	Haber	3
Söylev	17	Röportaj	3
Biyografi	13	Günlük	2
Destan	9	Masal	2
Tiyatro	9	Mülakat	2

Metinlerin 72'si şiir, 105'i öyküleyici metin, 239'u bilgilendirici metindir. Öyküleyici metinlerin 49'u öykü, 24'ü roman, 9'u destan, 9'u tiyatro, 6'sı efsane, 6'sı fabl, 2'si masal; bilgilendirici metinlerin 53'ü makale, 47'si söyleşi, 39'u anı, 34'ü deneme, 17'si söylev, 13'ü biyografi, 8'i gezi yazısı, 8'i mektup, 6'sı eleştiri, 4'ü fıkra, 3'ü haber yazısı, 3'ü röportaj, 2'si günlük, 2'si mülakattır. Böylelikle 8. sınıf kitaplarında da bilgilendirici metinler daha sık kullanılmış olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre ders kitaplarında yer alan metinler her sınıf seviyesinde çeşitlilik göstermektedir. İncelenen 16 farklı 5. sınıf ders kitabında yer alan toplam 528 metinden yalnızca 19'u iki kez ve 4'ü üç kez; 17 farklı 6. sınıf ders kitabında yer alan 509 metinden yalnızca 25'i iki kez, 4'ü üç kez tekrar ederken bu sayılar 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında görece olarak artsa da yine geniş ölçekli bir metin çeşitliliğini işaret eder. İncelenen 18 adet 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 495 metinden 27'si iki kez, 6'sı üç kez, 1'i 4 kez ve 1'i de 6 kez tekrar etmiş; incelenen 15 adet 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 416 metinden 23'ü iki kez, 7'si üç kez, 1'i dört kez ve 1'i altı kez tekrar etmiştir. Buradan hareketle ders kitaplarında zengin bir metin çeşitliliği olduğu söylenebilir. Ders kitaplarındaki metin seçimlerine yansıyan böyle bir çeşitlilik, Yıldız vd. (2019, s. 438) tarafından da saptanmıştır. Söz konusu çalışmada 2018-2019 eğitim-öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarında bir yazarın ikiden fazla metnin kullanılmamasına dikkat edilerek metin çeşitliliğinin sağlandığı saptanmıştır. Bu metin çeşitliliği öğrencilerin farklı okullarda ve farklı eğitim-öğretim yıllarında farklı edebî üsluplarla, bakış açılarıyla, yazar tutumlarıyla, değer yargılarıyla, kültürel katmanlarla karşılaşmalarını sağlayabilir. Bu da metinler yoluyla kazandırılmaya çalışılan edebî kültürün insana ve topluma ilişkin biliş ve duyuş çeşitliliği sağlaması işlevini destekler.

İncelenen ders kitaplarında en çok kullanılan metinlerden Sait Faik Abasıyanık'ın Son Kuşlar öyküsü diğerlerine göre daha ön plana çıkmaktadır. Çünkü 5. ve 6. sınıflardaki metinler en çok üçer kez kullanılırken 7. sınıfa gelindiğinde bu sayının Son Kuşlar ile altıya çıktığı görülür. Aynı metin 8. sınıf kitaplarında da üç kez kullanılmıştır. Derin ekoloji etiği açısından okunabilecek bu öykü (Çobanoğlu, 2021, s. 605) özellikle Doğa ve Evren temalarında kullanılmıştır. Üstelik Demir (2012, s. 1603) bu öyküde doğaya duyarlılığın yanı sıra sevgi, saygı, aile birliği, konukseverlik, dürüstlük, merhamet gibi değerler de saptamıştır.

En çok kullanılan metinlerin bir öbeğini de Anadolu'da yaşanan kültürü konu edinenler teşkil eder. 5. sınıf kitaplarında Anadolu ve Anadolu'da Konukseverlik metinleri ikişer

kez; 6. sınıfta Anadolu'da Bahar metni iki kez, 7. sınıfta Anadolu'da Kilim Demek üç kez kullanılırken bu sınıf seviyesinde daha alt seviyelerde kullanılan Anadolu'da Konukseverlik metni üç kez daha kullanılmıştır. Anadolu'nun Cirit Oyunları metni iki kez kullanılmıştır. 8. sınıf kitaplarında ise böyle bir sıklığa rastlanmamıştır. Anadolu kavramıyla örülen başlıkları taşıyan metinlerin gösterdiği bu sıklık, kavramın yurt sevgisi ve millî kültür gibi iki önemli bileşeni içermesinden kaynaklanmış olabilir. Söz konusu metinlere bakıldığında Anadolu hem millî kültürün yaşandığı bir mekân olarak vurgulanır hem doğrudan yurt kavramıyla özdeşleştirilir.

Eskici ve Forsa metinleri hem 5. hem 6. sınıflarda ikişer kez yinelenmiştir. Bunlar da yurdundan ayrı düşen kahramanlara dayalı öyküler olarak yurt sevgisi iletisini destekler. Ayrıca Eskici'de ana dili duyarlılığı vurgusu da görülür. Çünkü bu öyküde ana dilinin insan hayatında yer edindiği önem okura aktarılmaktadır (Çağın, 2005, s. 69; Çakmacı, 2014, s. 225; Fidan, 2018, s. 33).

Her sınıf seviyesinde en çok tekrar eden metinlerin arasında Gençliğe Hitabe, Onuncu Yıl Nutku, Atatürk ve Türk Tiyatrosu gibi doğrudan Atatürkçülük (2019 Programı'nda Millî Mücadele ve Atatürk) teması ile ilgili olanlar bulunur. Bu metinler, her Türk vatandaşının hâkim olması gereken metinler olarak değerlendirilebilir. Çünkü öğretim programlarının amaçlarında millî değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek, Türkçe dersi özel amaçlarında ise millî duygu ve düşüncelerin güçlendirilmesi bulunmaktadır (MEB, 2019, s. 3, 8; MEB, 2006, s. 4). Böylelikle bu temadaki metin tekrarların sebebi programların amaçları doğrultusunda temel kaynakların seçilmesi olabilir. Ayrıca çocuk edebiyatı alanındaki eserler bu temada az bulunur. Bu anlamda ideolojik vurguları belirgin olan konularda, mesajları doğrudan vermek isteyen metinler ön plana çıkabilir. Ancak böyle bir ideolojik amacın öncelenmediği temalarda çocuk edebiyatı duyarlılıklarının görece ön planda tutulması yaygın bir durumdur. Çünkü "ideolojik söylemlerle dolu kitaplardaki baskı ve yüklemeye çocuğun doğasına uygun olmadığı için onu okumaktan, kitaptan soğutmaktadır" (Dayıoğlu, 1987, s. 16-17). Nitekim "ideolojilerin çocuk edebiyatı eserlerine yansımaları eğitim işlevi ve didaktiklik üzerinden olmaktadır" (Şener, 2021, s. 1243). Atatürkçülük teması kapsamındaki metinlerin taşıdığı millî değer yargıları

aracılığıyla öğrencilerin toplumsal kimlik rollerini edinmesine katkı sağlanabilir. Erikson'un "kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası" (aktaran Gürses ve Kılavuz, 2011, s. 155) şeklinde özetlediği 12 yaşında başlayan gelişim döneminde "Ben kimim?" sorusu etrafında şekillenen bireysel ve toplumsal benlik arayışı yoğunlaşan ortaokul öğrencilerinin bu temanın konuları olan yurttaşlık, Türklük ve millet olma bilinci, yurtseverlik vb. kavramlarına dair farkındalık kazanması bir "kasıtlı kültürleme süreci" (Hotaman, 2017, s. 432) olan eğitimin en önemli kazanımlarından olacaktır. Yine Atatürk'ün ve diğer milli mücadele kahramanlarının kişiliklerindeki ortak yüksek değer yargılarının bu yaş grubundaki öğrencilerin alımlayacakları metinlerde yer alması onların bireysel benlik gelişimi için de önemli fırsatlar olarak görülebilir. Atatürk'ün 21. yüzyılın gerekliliklerine de hitap eden ilkelerinin duyarlılığı kapsamında tasarlanması beklenen ilgili tema metinleri 21. yüzyıl becerilerini hedefleyen programla uyum içinde çalışabilir.

Diğer yandan ders kitabı yazarlarının söz konusu ideolojik temelli bir tema olduğunda metin seçerken diğer temalara göre daha temkinli davrandıkları ve ders kitaplarının kabulü için Atatürk üzerine bir yazarın edebî yaklaşımlarını taşıyan metinlerden kaçındıkları; tartışmaya açık olmayan Onuncu Yıl Nutku, Gençliğe Hitabe gibi metinleri öncelikledikleri, bunlar etrafında kümelenedikleri söylenebilir. Ayrıca en çok tekrarlanan bu metinlerin doğrudan Atatürk tarafından yazılanlar, edebî metinlerin sanatsal yoğunluğunun Atatürk hakkında yol açabileceği olası ihtilaflara görece daha az olanak veren bilgilendirici metinler ve Kültür Bakanlığının web sitesinde yer alan şiirler olduğu görülür. Eroğlu-Okur (2014, s. 115) da Türkçe ders kitaplarındaki Atatürkçülük teması kapsamındaki metinler arasında bilgilendirici metinlerin çoğunlukta olduğunu saptamıştır. Bu konuda, 2006 Programı'nda Atatürkçülük temasında verilen açıklamaları etkili olmuş olabilir. Nitekim ilgili başlıkta kullanılması gereken metinlerin özelliklerinden söz edilirken çoğunlukla bilgilendirici metin türü dahilinde işlenebilecek olan konular vurgulanmıştır (MEB, 2006, s. 51-53). Ayrıca ilgili bölümün açıklamalar kısmında direkt olarak Onuncu Yıl Nutku ve Söylev'den yararlanılmasını istenmesi (MEB, 2006, s. 51-53) de doğrudan Atatürk tarafından kaleme alınan metinlerin çokluğuna sebep gösterilebilir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hangi yazarlardan alındığına bakıldığında metin seçimindeki çeşitliliğe benzer bir görünüm olduğu anlaşılır. Bu durum 2008-2009'da okutulan 6 farklı yayından çıkan ortaokul Türkçe ders kitaplarını inceleyen Sulak (2009) tarafından da belirtilmiştir. Çalışmamızda incelenen 16 adet 5. sınıf kitabında bir yazarın en çok 8 metnine rastlanırken bu sayı 17 adet 6. sınıf kitabında 10, 18 adet 7. sınıf kitabında 10, 16 adet 8. sınıf kitabında ise 15'tir. Metinlerin tekrar etme sıklığına göre yazarların tekrar etme sıklığının daha fazla olması bir yazarın birden çok farklı metnine yer verilmesindedir.

Metinleri seçilen yazarların arasında Cumhuriyet dönemi edebiyatının temsilcilerinin önemli bir yeri olduğu görülür. 5. sınıf kitaplarında Reşat Nuri Güntekin, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Aşık Veysel, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsni Dağlarca ve Ataoğl Behramoğlu'nun; 6. sınıf kitaplarında Ömer Seyfettin, Şevket Rado, Arif Nihat Asya, Cevdet Kudret Solok, Sait Faik Abasıyanık, Oktay Akbal; 7. sınıf kitaplarında Cahit Külebi, Turgut Özakman, Ümit Yaşar Oğuzcan, Orhan Veli Kanık; 8. sınıf kitaplarında Mustafa Necati Sepetçioğlu, Nurullah Ataç, Memduh Şevket Esendal, Tarık Buğra, Cahit Külebi gibi yazarların birden çok eserinin kullanılması ders kitaplarında Türk edebiyatının seçkin isimlerinin sundukları geniş olanaklardan yararlanılmaya çalışıldığını gösterir. Ders kitaplarında rastlanan böyle bir edebiyatçı listesi, bu kitaplar aracılığıyla edebî kültürün öğrencilere aktarılması için önemli katkılar sağlayabilir. Nitekim yeni kuşağa bir milletin edebî kültürünü aktarmanın en iyi yollarından biri onları millî edebiyatlarının seçkin ve yetkin yazarlarının eserleriyle muhatap etmek, dil becerilerine dönük çalışmaları bunlar üzerinden tasarlamak olarak değerlendirilebilir. Dil becerilerini geliştirdiği ana dilinin yetkin örnekleriyle sürekli içli dışlı olan öğrencilerin, dilin hazzını ve edebiyatın estetiğini edinebilmeleri ve edebî kültürünü geliştirmeleri beklenebilir. Öte yandan bu isimlerin uzun süre Türk okuru tarafından tutulur olmasından da hareketle onlar Türk millî kültürünün temsilcileri olarak görülebilir. Meslekleri, ideolojileri vb. ne olursa olsun Türk inanç, düşünce ve duyuş tarzının ana hatlarıyla uyumlu metinleri ortaya çıkaran yukarıda bahsedilen isimler, aynı

zamanda ders kitaplarındaki milli kültür aktarımı için de önemli araç görevi üstlenmiş olarak değerlendirilebilir.

Burada, 8. sınıf kitaplarında metni en çok kullanılan yazarın Atatürk olması, bu sınıf seviyesi için metinler bahsinde sözü edilen kısıtlılıklardan kaynaklanmış olabilir. Ders kitabı yazarları, söz konusu Atatürkçülük olduğunda bu sınıf seviyesinde en çok bizzat Atatürk'ün yazarı olduğu metinleri tercih etme eğilimi gösterirken bu durum diğer sınıf seviyeleri için geçerli değildir. Bu da disiplinlerarası bir yaklaşıma isnat edilebilir. Nitekim söz konusu süreç boyunca 8. sınıfta verilen T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin kazanımları sayesinde öğrencilerin Türkçe dersinde de doğrudan Atatürk odaklı metinleri daha iyi anlamak için gerekli olan ön bilgileri temin edeceği varsayılmış olabilir.

Ders kitaplarında metinleri kullanılan yazarların dağılımına bakıldığında ortaya çıkan dikkat çekici diğer nokta yazarların çocuk edebiyatçısı kimliğiyle olan ilişkileridir. Bilindiği üzere alanyazındaki yazarların bir kısmı çalışmalarının odak noktası gereği doğrudan çocuklar için yazan kimseler olarak görülürken bir kısmı çocuklar için yazma amacı gütmeyen hâlde eserleri ana kahramanının çocuk olması ya da dilinin yalın olması gibi gerekçelerle çocuklara sunulan yazarlardır. Ders kitaplarında metinleri kullanılan yazarların büyük çoğunluğunu bu ikinci grubun oluşturduğu görülmüştür. Doğrudan çocuklar için yazan, çocuk edebiyatı yazarı kimliği ile ön planda olan yazarların ikinci gruba oranı hayli düşüktür. İncelenen 5. sınıf ders kitaplarında metinleri en çok kullanılan yazarların arasında yalnızca 6 kişi Gülten Dayıoğlu, Mustafa Ruhi Şirin gibi çocuk edebiyatçısı kimliği ile bilinir. Bu yazarlar 6. sınıf kitaplarında 5, 7. sınıf kitaplarında 4 kişiyle sınırlıdır. 8. sınıf kitabında ise metinleri en çok kullanılan yazarlardan hiçbiri çocuk edebiyatçısı kimliği ile bilinenlerden değildir. Bu saptama alanyazında son yirmi yıl içindeki farklı zaman aralıklarındaki ders kitaplarını inceleyen çalışmaların bulgularıyla da uyumludur. Kemiksiz'in (2018) 2006, 2015 ve 2017 programlarına uygun olarak yayımlanan 28 farklı ortaokul Türkçe ders kitabındaki 1112 metin üzerine yaptığı incelemede ulaştığı bulgulara göre metinlerine yer verilen 47 farklı yazardan sadece 6'sı çocuk edebiyatçısı kimliği ile ön plandadır. Derya vd.'nin (2019) 2018-2019'da

kullanılan ders kitaplarına ilişkin incelemesinde farklı seviyedeki farklı ders kitaplarında farklı metinlerine yer verilen 38 yazar arasında yalnızca 8'i bu durumdadır. Karakuş'un (2010) 1945-2006 yılları arasındaki Türkçe ders kitaplarının metinlerini incelerken tespit ettiği, metinleri en sık kullanılan elli yazardan hiçbiri çocuk edebiyatçısı olarak bilinmemektedir. Böyle bir görünüm son 22 yıldaki ders kitabı yazarlarının metin seçme eğilimlerine ilişkin şu çıkarımı yapmaya olanak verir: Yazarlar, hedef kitlesi ortaokul seviyesindeki öğrenciler olan kitaplardaki metinleri seçerken yalnızca çocuk edebiyatı yazarları ile sınırlı kalmamış, çocuk edebiyatının kaynaklarından olan çağdaş Türk edebiyatı ve Türk halk edebiyatının olanaklarından da geniş ölçüde yararlanmışlardır.

Ders kitabı yazarlarının çocuklar için yazmayan yazarların metinlerine bu denli yer vermesi kitaplarda kullanılan metinlere müdahalelerin gerekliliğini de gündeme getirir. Nitekim doğrudan çocuklar için yazılmadığından çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliğe uyma kaygısını ön plana almadığı düşünülen yazarların eserlerini eğitsel amaçlara dönük olarak çocuk okurlarla buluştururken dikkat edilmesi gereken ayrıntılar bulunur (Yüceşen, 2014). Alanyazında, Türkçe ders kitaplarındaki metin seçiminde çocuğa göreliğe büyük ölçüde uygun davranıldığını gösteren çalışmalar (Demirel ve Deniz, 2021) olduğu kadar uymayan birçok metin olduğuna dönük çalışmalar da bulunması (Çakır, 2013; Çalışkan, 2016; Küçükavşar ve Hasırcı, 2013, Narin, 2022) bu kaygıyı doğrular.

İncelenen ders kitaplarındaki metinlerin alındığı kaynaklara bakıldığında tüm sınıf seviyelerinde süreli yayınların ve antolojilerin büyük bir sıklığa sahip olduğu görülür. İnternet kaynakları ise genelde MEB'in web sitesi ile sınırlı kalmıştır. Bu durumda ders kitabı yazarlarının kaynakları seçme eğilimine dair bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. Yazarların metinleri seçerken alanyazından kendi olanaklarıyla tarama yapmaktan çok hâlihazırdaki taranmış ve derlenmiş eserlerden yararlanarak oldukça pratik davrandıkları söylenebilir. Bu, onları ulaşabildikleri antolojilerin sınırlılıklarına mahkûm eden bir etkiye sebep olmuş olabilir. Her sınıf seviyesinde en çok kullanılan kaynaklardan olan *Bilim Çocuk* dergisi ve *Türk Dili* dergisi gibi doğrudan devlet kurumlarının idaresindeki süreli yayınların bu denli kullanılması da yazarların bir güvenlik kaygısı içinde seçimler

yaptığı şeklinde yorumlanabilir. Nitekim MEB tarafından onaylanması istenen ders kitaplarında diğer devlet kurumlarının onayıyla yayın yapan kaynakların seçilmesi böylesi bir onaydan geçmeksizin yayımlanan geniş eser yelpazesindeki seçeneklere göre resmî makamlar için daha güvenilir ve kabul edilebilir görünmektedir. Söz konusu internet kaynaklarını kullanmak olduğunda MEB'in web sitesinin en büyük sıklığa sahip olması da aynı sebebe bağlanabilir. Onun sahip olduğu bu geniş yer özellikle son dönemde sıkça gündeme gelen siber güvenlik açısından da önem taşır. Siber güvenliğin sağlanması için bilginin gizliliği (confidentiality), bütünlüğü (integrity) ve erişilebilirliğinin (availability) sağlanması gerekmektedir (Goodrich-Tamassio, 2010'dan aktaran Hekim ve Başbüyük, 2013). “gov.tr” uzantılı olduğundan MEB kaynakları da Türkçe ders kitabında güvenli web kaynaklarından olarak tanıtılır ve bu üç temel ölçütü sağlayabildiği varsayılır.

İnternet kaynaklarındaki çeşitliliğin gösterdiği söz konusu sınırlılık özellikle internet kullanımının son yirmi yılın yalnızca son döneminde sıklaşmasına ve yaygınlaşmasına, 2000'li yılların ilk yarısında bu konudaki kısıtlılıklara bağlanabilir. Nitekim Kemiksiz (2017) de Türkçe ders kitaplarında yer alan 1112 metni incelerken bunlardan yalnızca 12'sinin internet tabanlı kaynaklardan alındığını saptamıştır. Oysaki Coşkun ve Taş'a (2008) göre öğretim programında metinlerin çevrim içi sunumlarından seçilebileceği belirtilmiştir.

Kullanılan kaynaklar arasında en büyük sıklığa sahip olanların doğrudan çocuklar için hazırlanan kaynaklar (çocuk dergileri ve antolojileri) olması ders kitabı yazarlarının ders kitaplarında yer alacak metinlerde çocuk edebiyatı ilkelerinin gözetilmesini ilişkin bir kaygı taşıma eğiliminde olduğunu gösterir. Öte yandan en çok kullanılan kaynaklar arasında çocuklar için hazırlanmayan antolojiler ve kitaplar da bulunur. Dönem antolojileri, tematik antolojiler, yetişkinler için hazırlanan dergiler ve gazetelerin büyük sıklıkla kullanılması yine ders kitabına alınan metinlere müdahale etme gerekliliği konusunu gündeme getirir. Bu kaynaklardan nasıl yararlandığı, seçimlerin hangi ölçütlere dayanılarak ve hangi müdahalelerle yapıldığının başka bir çalışma kapsamında incelenmesi önerilebilir. Nitekim Saltık'a (2018) göre ders kitaplarındaki birçok metin

fazla uzun ve seviyeyle uyumsuzdur. Ayrıca incelenen kaynaklarda antoloji kullanımının sıkça yer aldığı görülmektedir. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilmeyen metinlerin asıl kaynaklarından alınması gerekliliği güncel Türkçe dersi öğretim programında belirtilerek (MEB, 2019, s. 18) metinlerin birincil kaynaktan alınması olumlu bir gelişmedir. Bu sayede ders kitabı yazarları seçim yapacakları yelpazeyi yalnızca ulaşılabildikleri antolojilerle sınırlandırmaz ve çok daha geniş seçim olanakları elde etmiş olur.

Kaynaklarla ilgili en çok göze çarpan durum ders kitaplarında kaynakçaların belirtilmesindeki yetersizliktir. Bazı ders kitaplarının kaynakça bölümü bulunmazken bazı kitaplarda da kaynakça kısmında birçok kaynak eksik bırakılmıştır. Metin sonu kaynak gösterimlerinde ise büyük bir istikrarsızlık görülür. Bazı yayınların kitaplarında her bir metnin altında hangi kaynaktan alındığına ilişkin eser ibaresi bulunurken bazı kitaplarda böyle bir ayrıntı yoktur. Bu da araştırmacıların kaynaklara ulaşmasının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Yine bu durumdaki ders kitaplarının onlardan yararlanacak olan öğrencilerin ilgi duydukları metinlerin kaynağına ilişkin meraklarının peşinden gitmelerini sağlama ve onlara yol gösterme işlevinden yoksun olduğu söylenebilir.

Metinlere müdahale etmek yoluyla onlar üzerinde değiştirim yapılması incelenen ders kitaplarında başvurulan oldukça yaygın bir uygulama olarak görülmektedir. Değiştirilen metinlerin sonlarına kısaltılmıştır, sadeleştirilmiştir, alınmıştır, kısaltılarak sadeleştirilmiştir gibi ibareler eklenmiştir. Bu tür metne müdahalelerin en çok 5. sınıf kitaplarında yapıldığı görülür. 5. sınıflardaki değiştirim yapılan metinlerin toplam metin sayısına oranı 6, 7 ve 8. sınıflarda olandan yaklaşık %10 daha fazla görünmektedir. Bu da 5. sınıf öğrencilerinin içinde buldukları gelişim döneminin düzeyi gereği onlar için seçilen metinlere daha sık müdahale etme gereği duyulduğunu akla getirir. Ancak diğer sınıf seviyelerinin ders kitaplarında değiştirim yapılan metin oranları ise birbirlerine oldukça yakındır. Değiştirilen metin oranı sınıf seviyesiyle ters orantılı olarak her bir seviye için giderek azalmamaktadır. Bu durumda 20 yıla yayılan yazar tutumunun değiştirim meselesinde sınıf seviyesine göre istikrarlı bir tablo çizdiği söylenemez. Bu da

değiştirir ilke ve yöntemlerine ilişkin yaygın kabul gören standartların henüz oluşturulamamasına bağlanabilir. Ders kitaplarına seçilecek metinlerde bulunması gereken özelliklerin öğretim programlarına göre birtakım değişiklikler göstermesi de bunun bir göstergesidir. Ayrıca Tekşan ve Çınpolat'ın (2023) çalışmasında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanan ders kitaplarındaki metin içinden cümle ya da kelime silme işlemlerinin metin bütünlüğüne olumsuz etkisi olabileceği ya da bu işlemin gereksiz görüldüğü belirtilmiştir. Ders kitaplarında kullanılan metinlerde yaklaşık olarak üçte birlik oranda beliren bir sıklıkla değiştirime başvurulmasının temelinde bu çalışmada daha önce ele alınan yazarların ve eserlerinin önemli bir kısmının çocuklar için özel olarak hazırlananlar arasından seçilmemesi, yetişkinler için yazılan edebî ürünlerden de sıklıkla yararlanılması olabilir. Nitekim çocuklar için yazılmayan eserler çocuklar için hazırlanan ders kitaplarına alınırken çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri bağlamında müdahalelere ihtiyaç duyulur. Zira “özel bir hedef kitle gözetilmeden yazılmış ve genel nitelikleriyle Türkçe eğitimi aracı olabilecek metinler, amaca ve hedef kitleye uygun hâle getirilmelidir. Mecbur kalmadıkça tercih edilmemesi gereken metne müdahalede, metnin anlam bütünlüğü, düşünce yazısı ise ana fikri ve yazarın üslubu korunmalıdır” (Duman, 2010, s. 285). Nitekim ders kitapları için başvuru metinlerden büyük bir kısmı uzunluk itibarıyla da kitaba alınmak için kısaltma şeklinde müdahaleye ihtiyaç duymaktadır. Böylece bu çalışmanın en önemli vurgularından olan metin değiştirimi meselesinin son 22 yılda kullanılan Türkçe ders kitaplarında büyük ölçüde başvuru bir uygulama olduğu ve ders kitaplarının yapılandırılmasında büyük pay sahibi olduğu öne sürülebilir. Bu alanyazında da önemli bir gereklilik olarak görülmektedir. Durmuş'a (2013a) göre metin değiştirimi; tarihî metinlerin kolaylaştırılıp anlaşılmasından, okumada geri kalan öğrencilere destek olmaya, lehçeler arasındaki farkların giderilmesinden metin tenkidine dek pek çok alanda kullanılmaktadır. Bu anlamda metinlerin sadeleştirilip anlaşılabilirlik bakımından çocuğa uygun hâle getirilmesinde de metin değiştirimi kullanılmaktadır. Ancak Yüceşen'in (2014) de tespit ettiği üzere ders kitaplarındaki metinlere uygulanan değiştirim işlemleri onların tür özelliklerinin ve estetik yapılarının bozulmasına sebep olabilmektedir. Bayraktar ve Durukan (2016, s. 1357) ise ders kitaplarındaki değiştirimlerin okunabilirliği fazla

etkilememesine rağmen söz gruplarına dair anlam farklılıklarına yol açabildiğini saptamıştır. Durmuş (2013b, s. 139), metni sadeleştirme amacıyla çıkılan yolda her zaman aynı sonuçlara ulaşılmadığına bu tür işlemlerin potansiyel olarak daha karmaşık dil özelliklerine, hâliyle de daha karmaşık olan yoğunlaştırılmış yapılara yol açabileceğine ve sonuç olarak daha az anlaşılabilir metinler üretebileceğine vurgu yapan çalışmalarından da söz eder.

İncelenen ders kitaplarının tümünde ve tüm düzeylerinde en istikrarlı görünümü arz eden, metinleri seçilen yazarların büyük çoğunluğunun Türk edebiyatına mensup olmalarıdır. Türk-yabancı yazar oranlarında sınıf seviyeleri arasında belirgin bir farklılık yoktur. Yabancı yazarların sayısı bu çalışmada incelenen kitaplardaki toplam yazar sayısının yaklaşık %6'sını oluşturur. Bu durum alanyazındaki diğer Türkçe ders kitabı incelemelerinde de saptanmıştır. Karakuş (2010, s. 571) 1945-2006 yılları arasında kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin toplamda 414 yazarından 49'unun yabancı 365'inin Türk olduğunu saptamıştır. Bu da yazarların yalnızca %11'inin yabancı olduğunu gösterir. Başka bir çalışmada da incelenen ders kitaplarından Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi'nin kitabında, yerli yazarların yabancı yazarlara oranı %75; Evrensel İletişim Yayınları'nın kitabında yerli yazarların yabancı yazarlara oranının %78 iken bu oran; A Yayınları'nda, %79; Koza Yayınları'nda %94; Özgün Matbaacılık'ta %72'dir (Batur, 2010). Derya vd. (2019) incelediği Türkçe ders kitaplarındaki Türk-yabancı yazar oranını 115'e 19 olarak bulmuştur. Bu da yabancı yazarların oranının %14'e tekabül ettiğini gösterir. Bu durum ders kitabı yazarlarının metin seçimindeki genel tutumunun eğitimin temel ilkelerinden olan yakından uzağa ilkesine (Dirik, 2015, s. 109) uymak yönünde olduğunu gösterir. Nitekim bu ilkenin gereklilikleri arasında çocukların önce kendi yakın çevrelerindeki kültürlerle daha sonra çevre kültürlerle tanışması da bulunur. Metinlerin doğası gereği yazarı vesilesiyle kültür taşıyıcı ve yansıtıcı yapılar olduğu (Ünveren Kapanadze, 2018, s. 1575) ve Türkçe ders kitaplarında kültür aktarımının da sağlanabilmesi gerektiği (MEB, 2019, s. 8) düşünüldüğünde ortaokul seviyesinde Türk yazarlara öncelik verilmesi bu bağlamda değerlendirilmelidir. Millî kültür en doğal hâliyle o milletin mensubu olan yazarların zihninden metinlerine yansıyanların

alımlaması sayesinde edinilebilir. Bu nedenle ders kitaplarında Türk yazarların bu denli büyük bir oranda seçilmesinin millî kültür aktarımına hizmet edebileceği söylenebilir. Ancak Türk ve yabancı yazarların sayısındaki bu büyük fark, öğrencilerde kültürlerarası farkındalık oluşturması için onların evrensel değer yargılarıyla yeterince karşılaşmasına ilişkin bir kaygıyı ortaya çıkarabilir. Bu nedenle ders kitaplarındaki metinlerin evrensel değerlerle ilişkisini irdeleyen ayrı bir çalışmaya gereksinim vardır. Yerli yazarların metinlerinin evrensel değerlere ne kadar sahip olduğu ve az sayıdaki yabancı yazarlı metinlerin kendi kültürlerine dair farkındalık oluşturma potansiyeli incelenmelidir.

Ders kitaplarındaki metinler türleri bakımından incelendiğinde her sınıf seviyesinde en çok bilgilendirici metinlere yer verildiği, öyküleyici metinlerin ikinci sırada yer aldığı, şiirlerin ise en küçük paya sahip olduğu görülür. Bu, yazındaki bilgilendirici metin türlerinin çeşitliliğinin öyküleyici metinlere, öyküleyici metin türlerinin çeşitliliğinin de şiirlere göre daha fazla olmasının doğal bir sonucu olarak okunabilir. Ancak burada 2015 Programı'ndaki bir ölçüte aykırı bir durum görülür. Bu Program'da hangi sınıf seviyesinde hangi türden metnin kaç adet kullanılacağını açıklayan tabloda (MEB, 2015) her sınıf seviyesinde hikâye edici metinlere bilgilendirici metinlerden daha fazla yer ayrılmıştır. Bu konuda alanyazındaki çalışmalar arasında birtakım tutarsızlıklar görülmekte, hangi tür metinlerin daha fazla kullanıldığı, ele alınan kitapların dönemlerine ve seviyelerine göre değişiklik göstermektedir. Yıldız vd. (2019, s. 440) 2018-2018 eğitim-öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitaplarını incelerken tüm kitaplarda öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlerden daha fazla olduğunu; Baş (2003, s. 250) da iki farklı yayınevine ait 6. sınıf Türkçe ders kitaplarını incelerken öyküleyici metinlerin daha fazla olduğunu saptamış, Sulak (2009, s. 4) ise 5. sınıf seviyesindeki kitaplarda daha çok bilgi verici metin türüne yer verildiğini tespit etmiştir. Kolaç (2009, s. 495) 2007 yılında okutulan ilköğretim ikinci basamak Türkçe ders kitaplarında düşünceye dayalı metinlerin olaya dayalı metinlerden daha fazla kullanıldığını tespit ederken 1956'da kullanılan bir Türkçe ders kitabıyla 2018'de kullanılan ders kitabını inceleyen Kurt (2018) her iki kitapta da öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlerden fazla olduğunu saptamıştır. Söz konusu yayınların veri kaynaklarının dar kapsamlı olması

nedeniyle ortaya çıkan tutarsız görünümü çalışmanızın 20 yıl gibi geniş bir zaman diliminde okutulan kitaplardan oluşan oldukça geniş veri kaynağı ile giderilebilir ve uzun vadede bilgilendirici metinlere daha çok yer verildiği söylenebilir.

Metin türlerinin birbirlerine oranı sınıf seviyeleri arasında belirgin farklılıklar göstermemektedir. Ayrıca metin türlerinin oranları sınıf seviyeleriyle orantılı olarak değişmemektedir. Şiir türündeki metinler %25'le en geniş yeri 5. sınıf ders kitaplarında kaplarken bu türdeki metinler 6. sınıf kitaplarındaki metinlerin %20'sine, 7. sınıftakilerin %17'sine, 8. sınıf kitaplarındakilerin %23'üne karşılık gelir. Dağılımdaki benzer bir düzensizlik öyküleyici metinlerde de görülür. Bu tür metinlerin kitaplarda kapladığı yerlerin oranlarına bakıldığında 5. sınıf ders kitaplarında %28, 6. sınıfta %31, 7. sınıfta %29, 8. sınıfta %25 olduğu görülür. Bilgilendirici metinlerin ders kitaplarındaki oranları ise sınıf seviyesiyle doğru orantılı olarak artsa da sınıflar arası farklılıklar oldukça azdır. Bilgilendirici metinler 5. sınıf kitaplarındaki metinlerin %46'sı iken bu oran 6. sınıfta %47, 7. sınıflarda %52, 8. sınıflarda %57'dir. Bunlara dayanarak ders kitaplarında seçilen metinlerin tür bakımından sınıf seviyeleriyle çok sıkı bir ilişkisi olmadığı söylenebilir. Ancak çalışma kapsamında incelenen kitapların farklı öğretim programlarına bağlı kalınarak hazırlanmış olması sınıf seviyelerindeki dağılımı belirli bir seviyede etkileyebilir.

Metin türlerine tek tek bakıldığında ortada açık bir tür çeşitliliği olduğu söylenebilir. Bu, alanyazındaki diğer ilgili çalışmalarda da tespit edilen bir durumdur (Özbay-Çeçen, 2012, s. 64; Batur, 2010, s. 135). Seçilen metinlerin türlerine bakıldığında tüm ders kitaplarında belirli ölçüde tür çeşitliliğinin sağlandığı görülse de açıkça ihmal edildiği görülen bazı metin türleri vardır. Bunların başında, dilbilimsel ölçütlerin dışında edebî nitelik taşımayan metinler olarak adlandırılan kullanımlık metinler (Tepeli ve Börekçi, 2019, s. 263) gelir. Söz gelimi tarifname yalnızca 5. sınıf seviyesindeki bir ders kitabında 1 kez, bildiri yalnızca 6. sınıf seviyesinde bir kitapta 1 kez, anekdot yalnızca 7. sınıf seviyesinde bir kitapta 1 kez yer almaktadır. Blog yazısı, efemera, e-posta, kartpostal, reklam, sosyal medya mesajları ise hiçbir ders kitabında okuma metni olarak bulunmamaktadır. Bunun sebebi olarak incelenen kitapların büyük çoğunluğunun esas aldığı 2006 Programı'nda

mutlaka yer verilmesi gerektiği belirtilen metinler arasında bu tür metinlerin yer almaması gösterilebilir. Bu metinlerin açıkça belirtilmesiyle ilk kez 2017 Programı'nda karşılaşılır (MEB, 2017). 2006 Programı'nda bunlar açıkça belirtilmese de mutlaka yer verilmesi gerekli metin listesinin altında diğer metin türlerine de yer verilmesi önerilmiştir (MEB, 2006, s. 57). Bu türler 1981 Programı'nda da yer almaz (Coşkun-Taş, 2008, s. 70). Görülen o ki 1981 ve 2006 yıllarında hazırlanan programların geçerli olduğu süre zarfında hazırlanan kitaplarda ders kitabı yazarları, önceliklerini “mutlaka” gerekli olarak verilen metin türlerinden yana kullanmış, “diğer” adıyla anılan türlere gereken önemi vermemiştir. Bu konuda efsane türü istisnadır çünkü 2006 Programı'nda açıkça adı verilme de her sınıf seviyesinde bu türden metinlere yer verildiği görülür.

5 ve 6. sınıf ders kitaplarında hiç görülmeyen 7. sınıf kitaplarında ise yalnızca 2 kez görülen destan türünde metinlerin 8. sınıfta 10 adet görülmesinin sebebi 2006 Programı'nın destan türünü sadece 8. sınıflar için mutlaka gerekli türler arasında kabul etmesi olabilir. Bu Program'ın hiçbir sınıf seviyesinde mutlaka gerekli olan türler arasında yer vermediği efsane türündeki metinlere her sınıf seviyesindeki kitaplarda birbirine yakın sıklıkta yer verildiği de görülür. Bununla birlikte kitapların çoğunun dayanağını oluşturan 2006 Programı'nda 7. ve 8. sınıflarda mutlaka yer verilmesi gereken metin türleri arasında gösterilen söyleşi de 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında 7. ve 8. sınıf kitaplarındakine yakın sıklığa sahiptir.

Metin türlerinin dağılımına bakıldığında ders kitabı yazarlarının bağlı oldukları programlardaki tür önceliklerine tümüyle uymadıkları söylenebilir. Çalışmanın bu sonucu da alanyazındaki ilgili çalışmalar tarafından desteklenmektedir. Özbay-Çeçen (2012) 2010-2011 eğitim-öğretim yılında okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarında 2006 Programı'nda adı geçmeyen bazı türlere de yer verildiğini ancak adı geçtiği hâlde yer verilmeyen türler de olduğunu; Kolaç (2009, s. 595) 2007'de okutulan her sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitaplarında aynı durumun görüldüğünü tespit etmiştir. Ona göre Türkçe öğretim programında yer alan ve 7. sınıf düzeyindeki kitapta yer alması zorunlu tutulan türlerden biyografiye yer verilmemiştir. Programda 7. sınıf düzeyinde

verilmesi zorunlu olmayan türlerden fabl ve makaleye yer verilmiştir. Programda zorunlu tutulduğu hâlde eleştiri türüne yer verilmemiştir.

Son 22 yılda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerine ilişkin yapılan bu çalışmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. İncelemeyi kapsayan dönemde farklı öğretim programlarına göre hazırlanmış ders kitaplarının bulunması ve çalışmanın bulgular bölümünde genel görünümün ortaya çıkarılması amacıyla her programa göre hazırlanan kitapların ayrı olarak gösterilmemesi, belirli bir dönemin ve çalışma materyalleri bölümünde belirtilen yollarla ulaşılabilen kitapların incelenmesi sınırlılıkları oluşturur.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara dayanarak ders kitabı yazarlarına, yayıncılarına ve araştırmacılara şu öneriler sunulabilir:

- Ders kitabı yazarları ve yayıncıları ders kitapları için seçilen metinlere ilişkin ölçütlerini önceki öğretim programlarındaki bilgi birikimini de göz önünde tutarak 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın getirdiği yeniliklere göre güncellemelidir. Bu doğrultuda şimdiki dek yayımlanan ders kitaplarında büyük ölçüde ihmal edilen kullanımlık metinlerin ağırlığının artırılması da önerilebilir.
- Yine yazarlar ve yayıncıların dikkat etmesi gereken bir diğer nokta, metinlerin kaynaklarıyla ilgilidir. Öğrencilerin bilim kültürüne vâkıf olabilmeleri için muhatap oldukları kitapların aldığı metinlerin kaynaklarını en doğru biçimde vermesi önemli bir gerekliliktir. Bu ayrıca öğrencileri ilgi duydukları metinlerin kaynağına sevk ederek onların araştırma becerilerini de geliştirmeye hizmet edebilir.
- Yapılan çalışmanın kaynaklarla ilgili diğer önerisi ise hızla artan web kullanımı yoluyla eğitimde yaşanan dijital dönüşüm sürecine ayak uydurmak adına web tabanlı kaynaklara daha fazla yer verilmesidir. Bu sırada web güvenliğiyle ilgili ilkelerin de gözetilmesine, ayrıca web kaynaklarının basılı kaynaklar karşısında kalıcılıkla ilgili sınırlılıklarına dikkat edilmelidir.

- Metni kullanılan yazarların çocuk edebiyatçısı kimliğiyle bilinenlerden olması ve seçilen metinlerin doğrudan çocuklar için yazılan eserler olması henüz çocukluk çağındaki bir okur kitlesine seslenen ders kitaplarında önemli bir gerekliliktir. Yetişkinler için hazırlanan metinlerden yararlanmaktan da vazgeçmemek kaydıyla çocuk edebiyatı ürünlerine ve yazarlarına başvurma sıklığı arttırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, S. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türk ve dünya edebiyatını temsil kabiliyeti açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(2), 1119-1136.
- Aksan, D. (1975). Anadili. *Türk Dili*, 285, 423-433.
- Aydın, İ. ve Çinpolat, E. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki anlatı metinlerinde metinlerarası ilişkiler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 161-177.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 257-265.
- Baş, B. ve Yıldız, F. İ. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.
- Batur, Z. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bayraktar, İ. ve Durukan, E. (2016). Türkçe ders kitaplarında metin sadeleştirme üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1356-1369.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Çağın, Ö. (2005). Refik Halit Karay'ın Eskici hikayesi üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (18), 69-81.
- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1), 1171-1180.
- Çakmakçı, S. (2014). Bir "dil gurbeti" ya da konuş (a) mamak ana dili bağlamında Refik Halit Karay'ın "Eskici" hikâyesini okumak. *Electronic Turkish Studies*, 9(6), 225-236.
- Çalışkan, G. (2016). Türkçe dersi öğretim programı ve Türkçe ders kitapları: 5. sınıf Türkçe ders kitabına yönelik bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(2), 200-214.
- Çobanoğlu, Ö. (2021). Sait Faik'in Son Kuşlar başlıklı öyküsünü derin ekoloji etiği açısından okumak. *ISOEVA-5*, 605-618.

- Dayıoğlu, G. (1987). Çocuk yayınları. *Çocuk yayınları sempozyumu (s. 15-25)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Demir, T. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki hikâye metinlerinde yer alan değer unsurlarının eşsizimden Örüntülemeyle açısından görünümleri. *Electronic Turkish Studies*, 7(2), 1063-1078.
- Demirel, Ö. (2007). *Öğretimde planlama ve değerlendirme, öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ş. ve Deniz, H. (2021). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerin çocuğa görelilik ölçütlerine göre incelenmesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(2), 720-740.
- Demirel, Ş., Kökçü, Y. ve Akbaba, R. S. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8(2), 224-243.
- Dirik, M. Z. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Duman, A. (2010). Türkçe eğitiminde metne müdahale sorunu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 285-295.
- Durmuş, M. (2013a). Metin değiştirimin dil bilimsel süreçleri üzerine. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 64(6).
- Durmuş, M. (2013b). İkinci/yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin sorunları üzerine. *Bilig*, 65, 135-150.
- Eroğlu, A. ve Okur, A. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki Atatürk teması üzerine bir inceleme, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(90), 115-136.
- Fidan, V. (2018). *Refik Halit Karay'ın Eskici adlı hikayesinin kazanımlar ve dil seviyeleri bakımından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisi açısından kuşaklararası din eğitimi ve iletişiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.
- Hekim, H. ve Başibüyük, O. (2013). Siber suçlar ve Türkiye'nin siber güvenlik Politikaları. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), 135-158.
- Hotaman, D. (2017). Eğitim programlarının geliştirilmesinde felsefenin rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 430-437.
- İnce Samur, A. Ö. (2017). Okuma Kültürü Edinme Sürecinde "İlkokul Dönemi (6-10Yaş)". *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 50(1), 209-230.

- İşcan, A. ve Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272.
- Karadağ, Ö. (2013). Okuma kültürüne katkıları bakımından Türkçe ders kitaplarının resimlemeleri (illüstrasyonları). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(2), 84-93.
- Karakuş, N. (2010). *Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin yıllara göre değerlendirilmesi*. III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu bildiri kitabı, 570-577.
- Karaman-Kepenekçi, Y. ve Aslan, C. (2011). Ortaöğretim Türk edebiyatı ile dil ve anlatım ders kitaplarında insan hakları üzerine bir çözümleme. *Electronic Turkish Studies*, 6(1), 476-494.
- Kemiksiz, Ö. (2018). Yazar ve metin tercihleri bakımından Türkçe ders kitapları. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 11(33), 945-967.
- Koçak, A. ve Özgür, A. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-28.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Kurt, B. (2018). Eski ve yeni Türkçe ders kitaplarının şekil, tür, içerik ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir karşılaştırma II. *Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitabı*.
- Küçükahmet, L. (2011). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Göreligi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 57-76.
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.
- Mert, E. L. (2011). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, (153), 7-23.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıf) öğretim programı*. MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2015). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.

- Mutlu, H. H., Süğümlü, Ü. ve Çinpolat, E. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (2018) temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(224), 101-121.
- Narin, A. (2022). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa görelilik açısından incelenmesi, *Journal of Sustainable Education Studies*, (Özel Sayı (Ö1)), 133-144.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-74.
- Özcan, H. (2010). Nasihat destanlarının eğitimdeki rolü. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3(6), 58-64.
- Özdemir, S. (2019). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Özden, M. (2010). Türkçe kaynak metinler ve Türkçe eğitimi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, 167-180.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Saltık, O. (2018). Okuma kültürü edindirme sürecinde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin niteliği üzerine öğretmen görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 281-296.
- Sidekli, S. (2021). Metin öğretimi. M. Yılmaz (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi içinde* (s. 131-164). Ankara: Pegem Yayınları.
- Sinan, A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 75-78.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Journal Of International Social Research*, 2(9), 444-453.
- Sulak, S. E. (2009). *İlköğretim okulları 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Şener, O. Z. (2021). Çocuk edebiyatında dini, kültürel ve ideolojik aktarım bağlamında dini çocuk edebiyatı. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 1238-1260.
- Şeref, İ., Karagöz, B. ve Ardiç, İ. K. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin metinsellik özellikleri: Lao Tzu'nun 'acele karar vermeyin' öyküsü örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 92-104.
- Tekşan, K. ve Çinpolat, E. (2023). Türkçe ders kitaplarındaki değiştirilmiş anlatı metinlerine ilişkin bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 416-427 . DOI: 10.17556/erziefd.1245443
- Tepeli, Y. ve Börekçi, M. (2019). Kullanımlık Metin Oluşturmada Eş Biçimlilikten/Adlılıktan ve Çok Anlamlılıktan Yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (66), 261-280.
- Türkben, T. (2018). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 961-986.
- Ünveren Kapanadze, D. (2018). Dil ve kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak ders kitapları: Türkçe ders kitapları örneği. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(27), 1575-1592.
- Wach, E., & Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper in Brief*, 13, 1-11.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. baskı)*. Ankara: seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (2022). Kültürün metinler yoluyla aktarımı bağlamında Türkçe ders kitaplarında geleneksel çocuk oyunları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 173-184. DOI: 10.29000/rumelide.1073882.
- Yıldız, D., Altun, K., Ceran D., Dağ, E. ve Özgül, E. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine bir inceleme, *IJLET*, 7(4), 439-460.
- Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: zambak ve pasifik yayınları örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 317-327.
- Yüceşen, N. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan düzeltilmiş ve kısaltılmış yazınsal metinlerin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

SUMMARY

Introduction and Purpose

Textbooks are the most frequently used materials in Turkish lessons. These serve the process through activities to develop basic language skills. These activities are designed based on the texts collected under certain themes. In addition, these texts have the function of containing some values in line with the general purposes of the National Education and ensuring that these are transferred to the students. For this reason, the texts used in Turkish textbooks are important determinants in achieving the learning outcomes of the Turkish course and the general objectives of national education. This reveals the necessity of examining the texts in Turkish textbooks from various aspects. What texts are encountered by students, from which authors are the texts selected during the course book design, the nationality of the authors, the sources from which the texts are taken, the changes in the texts and the types of the texts are the features that should be determined as materials that will provide important data on the quality of Turkish textbooks. Examining the texts used in Turkish textbooks for the last 22 years in terms of these features and revealing their general view is to the authors, publishers, supervisors and decision-makers who will take part in the writing process of the next textbooks, it will provide Turkish teachers who conduct Turkish lessons and researches.

In this study, we aimed to describe the general appearance of the texts in the textbooks used for the last 22 years from different perspectives by examining the selected texts in the materials used as Turkish textbooks, approved by the Ministry of National Education, Board of Education since 2000.

Method

In this study, which examines the reading texts in Turkish textbooks, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. The study materials consist of 66 Turkish textbooks approved by the Ministry of National Education Board of Education between the years 2000-2022 to be used in educational institutions (middle school education). Data sources were searched by researchers from TO-KAT (National Collective Catalog), National Library, Library of Board of Education. While digital editions of some books were accessed in pdf format, access to printed versions of others was provided. Thus 5-8. 66 Turkish textbooks prepared for primary and secondary schools were reached. In these 66 textbooks, we included the 1948 texts to the study.

Results, Conclusion and Discussion

It has been revealed that the texts used in the textbooks do not repeat too much and show a great variety. The contribution of this situation to the diversity of resources necessary to develop literary culture has been emphasized. Anatolian culture, nature and patriotism are the frequently used subjects of the frequently repetitive texts.

It has been seen that the authors in the textbooks are as diverse as the texts, and important writers' texts of the Republican period are frequently used. The contribution of this to both the transfer of national culture and the development of literary culture has been emphasized. Another situation that emerges when the authors are examined is that the authors known directly as children's literature have a very small share compared to those who write for adults. This brought up the issue

of changing the texts of those written for adults according to the developmental period characteristics of the target audience of the textbook.

When we look at the references (sources) from which the texts in the examined Turkish textbooks are taken, it is seen that periodicals and anthologies have a great frequency at all grade levels, and internet resources are generally limited to the website of the Ministry of National Education. It has been understood that practicality and security concerns are at the forefront in the selection of resources, and their importance for cyber security is mentioned. It has also been determined that there is a great weakness in specifying the sources in the bibliography.

It has been determined that modifying the texts is a very common practice used in the examined textbooks. And the modifying rates do not draw a stable picture according to the grade level. Although it was seen that the most changes were made in the 5th grade books, it was seen that this did not change proportionally with the grade levels. This is due to the fact that widely accepted standards regarding the principles and methods of change have not been established yet for Turkish language.

It has been observed that Turkish authors are chosen by a very large majority compared to foreign authors. This can be evaluated positively in terms of local culture transfer. However, it may be insufficient to support intercultural awareness.

When the texts in the textbooks are examined in terms of their genre types, it is seen that the most informative texts are included at each grade level, the narrative texts take the second place, and the poems have the smallest share. The contradictory situation that this shows with both the curricula prepared for the Turkish course and other studies in the literature has been examined. As a matter of fact, some studies have found that narrative texts are used more frequently than informative texts, while examining texts according to genres. Although there is a certain diversity, it has been determined that some genres are largely neglected and a harmony between class levels and genres is often not achieved. The reason for this is that some text types are given priority in the curriculum.

Based on these findings and discussions, some suggestions were made to the stakeholders in the textbook preparation process. The importance of determining the sources of the texts used in the textbooks, giving the necessary importance to the web-based resources, expanding the range of sources are the main ones.

ORCID

Keziban Tekşan ORCID 0000-0002-5768-0022

Enes Çinpolat ORCID 0000-0002-3411-4300

Yunus Emre Uyar ORCID 0000-0003-0299-0290

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar atışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.